

3. OSJEČKI DANI BIOETIKE

Osijek, 11.–12. studenoga 2019.

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Cara Hadrijana 10, Osijek

3rd OSIJEK DAYS OF BIOETHICS

Osijek, 11–12 November 2019

Faculty of Education
J. J. Strossmayer University of Osijek
Cara Hadrijana 10, Osijek

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizatori 3. osječkih dana bioetike / Organisers of the 3rd Osijek Days of Bioethics	5
O 3. osječkim danima bioetike / About the 3rd Osijek Days of Bioethics	9
Program 3. osječkih dana bioetike / Programme of the 3rd Osijek Days of Bioethics	13
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	21
Okrugli stol <i>Veganstvo i sport</i> / <i>Veganism and Sport</i> Round Table	75
Adresar sudionika / Addresses of the participants	79

ORGANIZATORI
3. OSJEČKIH DANA BIOETIKE

ORGANISERS OF THE
3rd OSIJEK DAYS OF BIOETHICS

Organizatori 3. osječkih dana bioetike

Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Odsjek za kineziologiju
Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

UNESCO-va katedra za bioetiku (Sveučilište u Haifi) –
Hrvatska jedinica na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku

Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Centar za integrativnu bioetiku
Filozofskog fakulteta Sveučilišta sv. Ćirila i Metoda u Skopju

Hrvatsko bioetičko društvo

Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Organisers of the 3rd Osijek Days of Bioethics

Centre for Integrative Bioethics, J. J. Strossmayer University of Osijek

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek

Department of Kinesiology,
Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek

UNESCO Chair in Bioethics (University of Haifa) –
Croatian Unit at the Faculty of Education,
J. J. Strossmayer University of Osijek
Centre of Excellence for Integrative Bioethics
Centre for Integrative Bioethics,
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split
Centre for Integrative Bioethics,
Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje
Croatian Bioethics Society
Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek
Faculty of Dental Medicine and Health,
J. J. Strossmayer University of Osijek

**Organizacijski odbor 3. *Osječkih dana bioetike* /
Organisation Committee of the *3rd Osijek Days of Bioethics***

Predsjednik / President:

IVICA KELAM (Osijek)

Glavni tajnik / Chief Secretary:

ZORAN KOJČIĆ (Osijek)

Članovi / Members:

IRELLA BOGUT (Osijek), ANTE ČOVIĆ (Zagreb), BERISLAV ČOVIĆ (Zagreb),
BRUNO ČURKO (Split), DEJAN DONEV (Skopje), TVRTKO GALIĆ (Osijek),
JELENA JAKAB (Osijek), LUKA JANEŠ (Zagreb), HRVOJE JURIĆ (Zagreb),
ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Novi Sad), MILE MARINČIĆ (Ivanić-Grad), DAMIR
MATANOVIĆ (Osijek), MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb), JURE MIRAT (Osijek),
IVAN MIŠKULIN (Osijek), MAJA MIŠKULIN (Osijek), ŽELJKO POPOVIĆ
(Osijek), EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS (Atena/Athens), DARIJA RUP-
ČIĆ KELAM (Osijek), MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Zagreb), ZVONIMIR TOMAC
(Osijek), ALEKSANDAR VČEV (Osijek), TIHOMIR VEDRANSKI (Osijek)

O 3. OSJEČKIM DANIMA BIOETIKE

ABOUT THE 3rd OSIJEK DAYS OF BIOETHICS

I ove godine, treći put zaredom, četiri sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (Centar za integrativnu bioetiku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Medicinski fakultet i Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo) – u suradnji s hrvatskom jedinicom UNESCO-ve katedre za bioetiku (Sveučilište u Haifi), smještenom na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, te Odsjekom za kineziologiju istoga fakulteta, kao i sa Znanstvenim centrom izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Centrom za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Centrom za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta sv. Ćirila i Metoda u Skopju i Hrvatskim bioetičkim društvom – organiziraju *Osječke dane bioetike*, koji su zamišljeni i ostvaruju se kao redovito godišnje okupljanje znanstvenika i znanstvenica, novinara i novinarki te aktivista i aktivistica koji se bave bioetičkom problematikom, prije svega iz Hrvatske i susjednih zemalja, ali i iz drugih europskih i svjetskih zemalja.

Budući da se temelje na konceptu *integrativne bioetike* (koji podrazumijeva transdisciplinarnost, interdisciplinarnost i pluriperspektivnost), *Osječki dani bioetike* su sestrinska manifestacija *Lošinjskih dana bioetike* u Malom Lošinj, *Riječkih dana bioetike* u Rijeci i *Dana kulturne animalistike* u Splitu, integrativnobioetičkih skupova koji se kontinuirano održavaju u posljednjih petnaestak godina. Vjerujemo da je s *Osječkim danima bioetike* mreža integrativne bioetike, koja pokriva cijelu jugoistočnu Europu i širi se preko granica ove regije, dobila važan punkt i u Slavoniji, gdje postoji nezamisliv interes za bioetička pitanja, koji se dosad artikulirao ponajviše kroz djelatnosti osječkog Centra za integrativnu bioetiku i osječke podružnice Hrvatskog bioetičkog društva. Specifičnost *Osječkih dana bioetike* u navedenom kontekstu trebalo bi biti povezivanje bioetike s problematikom okoliša, poljoprivrede, ekonomije i politike, odgoja i

This year, for the third time in a row, four components of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek (Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Education, Faculty of Medicine, and Faculty of Dental Medicine and Health) – in cooperation with the Croatian Unit of UNESCO Chair in Bioethics (University of Haifa), located at the Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, and Department of Kinesiology of the same Faculty, as well as with the Croatian Centre of Excellence for Integrative Bioethics, Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje, and Croatian Bioethics Society – organise the *Osijek Days of Bioethics*, conceived as a regular annual gathering of scientists, journalists, and activists dealing with bioethical issues, primarily from Croatia and neighbouring countries, but also from other European and world countries.

Since they are based on the concept of *integrative bioethics* (which implies transdisciplinarity, interdisciplinarity, and pluriperspectivity), *Osijek Days of Bioethics* are a sister conference of the *Lošinj Days of Bioethics* in Mali Lošinj, *Rijeka Days of Bioethics* in Rijeka, and the *Days of Cultural Animalistics* in Split, integrative bioethics conferences held continuously in the last fifteen or more years. We believe that the network of integrative bioethics, which covers the whole of Southeast Europe and is spreading beyond the boundaries of this region, also gains an important point in Slavonia, where there is an undeniable interest in bioethical issues, which has been articulated mostly through the activities of the Centre for Integrative Bioethics in Osijek and the Osijek branch of Croatian Bioethics Society. The specificity of the *Osijek Days of Bioethics* in this context should be associating bioethics with environmental issues, agriculture, economy and politics, upbringing

obrazovanja te medija, no podrazumijeva se da će ova manifestacija otvarati prostor za najširi spektar bioetičkih tema i pristupa.

3. *osječki dani bioetike* održavaju se 11. i 12. studenoga 2019. u Osijeku, u prostorima Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Dvodnevni program uključuje više od trideset izlaganja koja će održati sudionici i sudionice iz Češke, Grčke, Hrvatske, Sjeverne Makedonije i Srbije. Naglasak je ove godine na odnosu bioetike i sporta kao iznimno kompleksnog polja ljudskog življenja i djelovanja. Velika nam je čast što će glavni govornik na ovogodišnjim *Osječkim danima bioetike* biti Jim Parry, jedan od najvećih svjetskih stručnjaka iz područja filozofije i etike sporta. Uz njega će plenarni izlagači na konferenciji biti Matija Mato Škerbić iz Zagreba, Irena Martínková iz Praga i Evangelos D. Protopapadakis iz Atene, a održat će se i okrugli stol pod naslovom »Veganstvo i sport: razbijanje mita o nužnosti mesojedstva u aktivnom bavljenju sportom«.

Ohrabreni uspjesima prethodnih skupova, vjerujemo da će 3. *osječki dani bioetike* dodatno potaknuti razvoj bioetičke rasprave, bioetičke institucionalizacije i bioetičkog senzibiliteta u Osijeku i Slavoniji te u cijeloj Hrvatskoj i Europi.

Doc. dr. sc. Ivica Kelam

Predsjednik Organizacijskog odbora
Osječkih dana bioetike

ing and education, and also media, but it is understood that this conference will be open to the widest range of bioethical topics and approaches.

The *3rd Osijek Days of Bioethics* are held on 11 and 12 November 2019 in Osijek, at the Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. The two-day program includes more than thirty presentations by the participants from Croatia, the Czech Republic, Greece, North Macedonia, and Serbia. This year, the emphasis is on the relationship of bioethics and sport as an extremely complex field of human life and activity. It is a great honour for us that Jim Parry, one of the world's greatest experts in the field of philosophy and ethics of sport, will be the keynote speaker at this year's *Osijek Days of Bioethics*. Other plenary speakers at the conference will be Matija Mato Škerbić from Zagreb, Irena Martínková from Prague and Evangelos D. Protopapadakis from Athens, and the conference will host a roundtable "Veganism and Sport: Breaking the Myth of the Necessity of Carnivorousness in Active Sport".

Encouraged by the success of the previous conferences, we believe that the *3rd Osijek Days of Bioethics* will contribute to further development of bioethical discussion, institutionalisation, and sensibility in Osijek and Slavonia, as well as in Croatia and Europe.

Assist. Prof. Ivica Kelam, PhD

President of the Organisation Committee
of the *Osijek Days of Bioethics*

PROGRAM
3. OSJEČKIH DANA BIOETIKE

PROGRAMME
OF THE 3rd OSIJEK DAYS OF BIOETHICS

PONEDJELJAK, 11. studenoga 2019. / MONDAY, 11 November 2019

9.30–10.00 *Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches*

Glavno predavanje / Keynote lecture

Predsjedava / Chairperson: ZORAN KOJČIĆ

10.00–11.00 JIM PARRY (Češka/Czech Republic): Što ne valja s dopingom u sportu? / What Is Wrong with Doping in Sport?

11.00–11.15 *Rasprava / Discussion*

11.15–11.45 *Pauza / Break*

Sekcija A / Section A

Predsjedava / Chairperson: BRUNO ĆURKO

11.45–12.00 MARIJA HEFFER (Hrvatska/Croatia): Genetički dizajnirana pobjeda / Genetically Designed Victory

12.00–12.15 VJEKOSLAV GALZINA (Hrvatska/Croatia): Poboljšanja neuralnim i mehaničkim implantatima – pitanja u sportu i šire / Neural and Mechanical Implants Enhancements – Issues in Sport and Beyond

12.15–12.30 LUKA MARŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Kretanje u igri / Movement in Play

12.30–12.45 IVAN MIŠKULIN, MAJA MIŠKULIN (Hrvatska/Croatia): Međudnos stavova prema dopingom i uporabe dopinga / Interconnection between Attitudes toward Doping and Doping Usage

12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B / Section B

Predsjedava / Chairperson: IVAN MIŠKULIN

- 11.45–12.00 TATJANA BAČUN, IVAN LEKIĆ, BARBARA BAČUN, DUNJA DEGMEČIĆ (Hrvatska/Croatia): Tjelesna aktivnost i sport u mladih osoba s tipom 1 šećerne bolesti / Physical Activity and Sport in Young People with Type 1 Diabetes
- 12.00–12.15 DUBRAVKA HOLIK, ALEKSANDAR VČEV, ANDREA MILOSTIĆ SRB, JELENA JAKAB, SLAVKO ČANDRLIĆ, ŽELIMIR ORKIĆ (Hrvatska/Croatia): Učinak dnevne tjelesne aktivnosti na aktivnost upalnih bolesti crijeva kod bolesnika koji ne uzimaju terapiju / The Effect of Daily Physical Activity on the Activity of Inflammatory Bowel Diseases for Patients not Taking Therapy
- 12.15–12.30 IVAN PERIĆ (Hrvatska/Croatia): Suplementacija gvanidinskom kiselinom / Supplementation by Guanidic Acid
- 12.30–12.45 NIKOLINA LEŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Traume kod sportaša i njihove posljedice / Traumas in Athletes and Their Consequences
- 12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija C / Section C

Predsjedava / Chairperson: ŽELJKO KALUĐEROVIĆ

- 11.45–12.00 HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Kritika sporta kao kritika kulture / Critique of Sport as a Critique of Culture
- 12.00–12.15 BERISLAV ČOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Bioetički pogled na sport kao fizičku aktivnost – izazovi i kontroverze / Bioethical Issues of Sport as a Physical Activity – Challenges and Controversies
- 12.15–12.30 DEJAN DONEV (Sjeverna Makedonija/North Macedonia): Značaj (bio)etike sporta u izgradnji autonomne osobe / Significance of the Bioethics of Sport in Building an Autonomous Individual

12.30–12.45 IGOR ETEROVIĆ, MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Hrvatska/Croatia): Kant, bioetika i planinarjenje / Kant, Bioethics, and Mountaineering

12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

13.00–14.30 *Ručak / Lunch*

Sekcija A / Section A

Predsjedava / Chairperson: MATIJA MATO ŠKERBIĆ

14.30–14.45 DRAŽEN GORJANSKI (Hrvatska/Croatia): Zaštita sportaša od nasilja / Protecting Athletes from Violence

14.45–15.00 ANTONIO KOVAČEVIĆ (Hrvatska/Croatia): Bioetički osvrt na slobodnu borbu / Bioethical View on Mixed Martial Arts

15.00–15.15 EDIN BRANKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Pitanje mentalnog zdravlja kao pitanje modernog sporta / The Question of Mental Health as the Question of Modern Sport

15.15–15.30 MILOŠ MARKOVIĆ, ŽIVKO MISIRAČA, BRANKA SAVOVIĆ, SANDRA RADENOVIĆ (Srbija/Serbia): Roditelji mladih sportaša kao dio sportske publike / Parents of Young Athletes as Part of the Sports Audience

15.30–15.45 ŽELJKO POPOVIĆ, ZORAN MALEČIĆ, ANA POPOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Etička načela juda / The Ethical Principles of Judo

15.45–16.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B / Section B

Predsjedava / Chairperson: IVICA KELAM

14.30–14.45 ZORAN KOJČIĆ (Hrvatska/Croatia): Briga o tijelu i briga o duši: bioetički aspekti / Care for the Body and Care for the Soul: Bioethical Aspects

- 14.45–15.00 NIKOLA MIJATOV, SANDRA RADENOVIĆ, MILOŠ MARKOVIĆ (Srbija/Serbia): Objektivizacija ženskoga tijela na sportskim događajima / Objectification of the Female Body at Sports Events
- 15.00–15.15 MILE MARINČIĆ, TATJANA TROŠT BOBIĆ, GORAN BOBIC (Hrvatska/Croatia): Sport i bioetika – što im je zajedničko? / Sports and Bioethics – What Do They Have in Common?
- 15.15–15.30 TOMISLAV NEDIĆ (Hrvatska/Croatia): Uvodnik u sportsko pravo / Introduction to Sports Law
- 15.30–15.45 DINA STEFANOVIĆ (Srbija/Serbia): Pitanje jednakosti biološke i transrodne žene u sportu – transrodnost kao pitanje odnosa spola i roda u feminizmu / Question of Equality of Biological and Transgender Women in Sport – Transgenderism as Question of Sex and Gender Relation in Feminism
- 15.45–16.00 *Rasprava / Discussion*
- 16.00–16.30 *Pauza / Break*

Sekcija A / Section A

Predsjedava / Chairperson: DEJAN DONEV

- 16.30–16.45 DAJANA BIČANIĆ, MAJA BRUST NEMET (Hrvatska/Croatia): Pedagoške radionice u funkciji poticanja prosocijalnog ponašanja učenika / Pedagogical Workshops in Function of Motivating Students' Social Behaviour
- 16.45–17.00 TVRTKO GALIĆ (Hrvatska/Croatia): Mogu li krovne sportske organizacije utjecati na financijsku etičnost sportskih klubova – studija slučaja: financijski *fair play* i *salary cap*? / Can Sports Umbrella Organizations Have an Impact on Financial Ethics in Sports Clubs – Case Study: Financial Fair Play and Salary Cap?
- 17.00–17.15 ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Srbija/Serbia): Varanje u sportu – retoričko pitanje ili dopuštena praksa? / Cheating in Sport – a Rhetorical Question or Permitted Practice?

- 17.15–17.30 IVICA KELAM, DARIJA RUPČIĆ KELAM (Hrvatska/Croatia): Sportsko kladenje – nevina zabava ili ozbiljna prijetnja budućnosti sporta? / Sports Betting – Innocent Fun or a Significant Threat to the Future of Sports?
- 17.30–17.45 KLARA MARIĆ, TIHOMIR VIDRANSKI, ZVONIMIR TOMAC (Hrvatska/Croatia): Povijest razvoja kineziološke struke u Osijeku / History of the Development of the Kinesiological Profession in Osijek
- 17.45–18.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B / Section B

Predsjedava / Chairperson: TOMISLAV NEDIĆ

- 16.30–16.45 BRUNO ČURKO (Hrvatska/Croatia): Bioetička pitanja o životinjama u sportu / Bioethical Questions of Animals in Sport
- 16.45–17.00 JOSIP GUĆ (Hrvatska/Croatia): O instrumentalizaciji ljudskih i ne-ljudskih životinja u profesionalnom sportu / On Instrumentalization of Human and Non-Human Animals in Professional Sports
- 17.00–17.15 LUKA JANEŠ (Hrvatska/Croatia): Sinteza trijade *sport – psiha – život* / Synthesis of the *Sport – Psyche – Life* Triad
- 17.15–17.30 JOSIP PERIŠA, JAKOV ERDELJAC (Hrvatska/Croatia): Politički istupi sportaša na velikim sportskim natjecanjima / Political Actions of Athletes at Big Sporting Events
- 17.30–17.45 JOSIP TIŠLAR, NIKOLINA KOPRIVNJAK (Hrvatska/Croatia): Etička kriza profesionalnog sporta / Ethical Crisis of Professional Sport
- 17.45–18.00 *Rasprava / Discussion*

UTORAK, 12. studenoga 2019. / TUESDAY, 12 November 2019

Plenarna predavanja / Plenary lectures

Predsjedava / Chairperson: LUKA JANEŠ

- 9.00–9.30 MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Hrvatska/Croatia): Bioetika i sport – prošlost, sadašnjost, budućnost / Bioethics and Sport – Past, Present, Future
- 9.30–10.00 IRENA MARTÍNKOVÁ (Češka/Czech Republic): *Unisex sport: kako rješavati binarnost / Unisex Sport: How to Tackle the Binary*
- 10.00–10.30 EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS (Grčka/Greece): Što je (moralno) pogrešno s dopingom? Kantovska perspektiva / What Is (Morally) Wrong with Doping? A Kantian Perspective
- 10.30–10.45 *Rasprava / Discussion*
- 10.45–11.00 *Pauza / Break*
- 11.00–12.30 Okrugli stol *Veganstvo i sport: razbijanje mita o nužnosti mesojedstva u aktivnom bavljenju sportom / Round table Veganism and Sport: Breaking the Myth of the Necessity of Carnivorousness in Active Sport*

Zatvaranje skupa / Closing of the conference

- 12.30–13.00 Završna diskusija i zatvaranje 3. osječkih dana bioetike / Closing discussion and closing of the 3rd Osijek Days of Bioethics
- 13.00–16.00 Ručak u restoranu *Crna svinja / Lunch at Black Pig Restaurant*

SAŽECI IZLAGANJA

PAPER ABSTRACTS

**TATJANA BAČUN^{1,2}, IVAN LEKIĆ²,
BARBARA BAČUN³, DUNJA DEGMEČIĆ²**

*¹ Klinički bolnički centar Osijek, Hrvatska /
Clinical Hospital Center Osijek, Croatia*

*² Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

*³ Fakultet dentalne medicine i zdravstva, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska /
Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

TJELESNA AKTIVNOST I SPORT U MLADIH OSOBA S TIPOM 1 ŠEĆERNE BOLESTI

Redovito vježbanje ima važnu zdravstvenu i socijalnu ulogu za mlade osobe s tipom 1 šećerne bolesti te bi ih trebalo poticati na različite oblike tjelesne aktivnosti uz kontrolu glikemije kako bi se izbjegao rizik hipoglikemije i hiperglikemije. Aerobna tjelesna aktivnost (hodanje i vožnja biciklom) dovodi do snižavanja koncentracije glukoze u krvi, dok anaerobna tjelesna aktivnost (sprint, hokej i dizanje utega) povećava koncentraciju glukoze. Mnogi timski sportovi (nogomet, košarka i bejzbol) kombinacija su aerobne i anaerobne aktivnosti. Hipoglikemija se može pojaviti za vrijeme vježbanja, neposredno nakon toga, nekoliko sati kasnije ili tijekom spavanja. Mehanizam nastanka uključuje povećanu osjetljivost na inzulin, relativno povećanje inzulina i smanjen odgovor kontrainzularnih hormona. Vježbanje također može prouzročiti i hiperglikemiju, naročito tijekom anaerobne aktivnosti visokog intenziteta (sprintanje ili u osoba s lošom metaboličkom kontrolom). Hiperglikemiju može potaknuti i emocionalni stres tijekom natjecanja. Stoga je važno slijediti protokol za izbjegavanje opasnih epizoda hipoglikemije i hiperglikemije za vrijeme vježbanja: prije vježbanja provjeriti glikemiju (cilj 5,0–13,9 mmol/l), ako je koncentracija glukoze viša od 13,9 mmol/l provjeriti ketone u krvi ili urinu, a ako su ketoni povišeni (betahidroksibutirat u krvi >1,5 mmol/l; ketoni u urinu ++), vježbanje je kontraindicirano. Kako bi se spriječile hipoglikemije tijekom vježbanja, treba uzeti dodatnu dozu ugljikohidrata prije vježbanja (1 g ugljikohidrata/kg tjelesne mase po satu vježbanja) i smanjiti dozu bazalnog inzulina prije vježbanja i/ili bolus inzulina prije obroka za postprandijalno vježbanje (korekcija terapije s obzirom na glukozu u plazmi, intenzitet i trajanje vježbanja i prethodni odgovor na vježbanje). Potrebno je mjeriti glukozu svakih 30 minuta tijekom aktivnosti, nakon aktivnosti kao i prije spavanja ili trajno pratiti kontinuiranim mjeračem

glukoze. Hiperglikemija tijekom vježbanja može se ispraviti malim dozama brzo djelujućeg inzulina (oprez zbog osjetljivosti na inzulin). Osobe s tipom 1 šećerne bolesti trebale bi sudjelovati u nastavi tjelesnog odgoja i ekipnim sportovima uz dobru komunikaciju između njih, liječnika/medicinskog tima, profesora/trenera i pridržavati se dobro osmišljenog režima kontrole glikemije za vrijeme i nakon vježbanja. Treba imati opremu za praćenje glikemije, brzo djelujuće ugljikohidrate, glukagon i inzulin, a nadzorno osoblje treba biti osposobljeno za prepoznavanje i liječenje hipo i hiperglikemije.

Ključne riječi: tip 1 šećerne bolesti, tjelesna aktivnost, sport, hipoglikemija, hiperglikemija

PHYSICAL ACTIVITY AND SPORT IN YOUNG PEOPLE WITH TYPE 1 DIABETES

Regular exercise has a significant health and social role for young people with diabetes mellitus 1, and they should be encouraged to engage in different forms of physical activity, with glycaemic control to avoid the risk of hypo- and hyperglycaemia. Aerobic physical activity (walking and cycling) leads to a decrease in blood glucose, while anaerobic physical activity (sprinting, hockey, and weightlifting) increases glucose concentration. Many team sports (football, basketball, and baseball) are a combination of aerobic and anaerobic activity. Hypoglycaemia may occur during exercise, shortly after, several hours later, or during sleep. The mechanism of accommodation involves increased insulin sensitivity, significantly increases insulin, and decreases response of contra-insulin hormones. Exercise can also cause hyperglycaemia, often during high-intensity anaerobic activities (sprinting or in a person with poor metabolic control). Hyperglycaemia can also trigger emotional stress during competition. Therefore, it is important to follow the protocol to avoid dangerous episodes of hypo- and hyperglycaemia during exercise: check glycaemia (target 5.0-13.9 mmol/l) before exercise, if glucose concentration is greater than 13.9 mmol/l check glucose and ketones in urine, if ketones are elevated (beta-hydroxybutyrate in blood > 1.5 mmol/l, ketones in urine are ++) exercise is contraindicated. To prevent hypoglycaemia during exercise, you should take an additional amount of carbohydrates before exercise (1 g carbohydrate/kg body weight per hour of exercise) and reduce the basal insulin dose before exercise and/or bolus insulin before meals for post-prandial exercise (therapy correction considering levels of plasma glucose, intensity, and duration of exercise and previous response to exercise). It is necessary to measure glucose every 30 minutes during

physical activity, after activity, and before bedtime or continuously measure glucose with continuous measuring kit. Hyperglycaemia during exercise can be corrected by low doses of fast-acting insulin (caution due to insulin sensitivity). Persons with type 1 diabetes should participate in physical education and team sports with good communication between them, physician/medical team, professor/coach, and adhere to well-designed glycaemic control regimens during and after exercise. There should be glycaemic monitoring equipment, speed adjusting carbohydrates and glucagon, and supervisory staff must be trained to recognize and treat hypo- and hyperglycaemia.

Keywords: type 1 diabetes mellitus, physical activity, sport, hypoglycaemia, hyperglycaemia

DAJANA BIČANIĆ, MAJA BRUST NEMET

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

PEDAGOŠKE RADIONICE U FUNKCIJI POTICANJA PROSOCIJALNOG PONAŠANJA UČENIKA

Prosocijalno ponašanje odnosi se na namjerno ponašanje koje za cilj ima pomoći drugome, odnosno pozitivno djelovati na drugoga. Veliku ulogu u razvijanju prosocijalnog ponašanja ima zajednica kojoj dijete pripada. Stoga bi se u razrednom odjeljenju trebalo obratiti pozornost na razvijanje prosocijalnog ponašanja koje bi u cijelosti doprinijelo učenikovu razvoju empatije, aktivnoga slušanja, suradnje, konstruktivnoga rješavanja sukoba te samopouzdanja i samopoštovanja. Isto tako, ako u učionici vlada prosocijalno ponašanje, nema sumnje da će to utjecati na pozitivno razredno ozračje u kojem će se svaki pojedinac osjećati prihvaćenim. Upravo su pedagoške radionice te koje omogućuju cjelovitije upoznavanje učenikove osobnosti. One su usmjerene k procesu čija je svrha omogućiti svakom sudioniku osjećaj jednakosti i pripadnosti.

Cilj ovog rada bio je istražiti mogu li pedagoške radionice utjecati na razvoj prosocijalnog ponašanja kod učenika. Prilikom ostvarenja tog cilja korištena je istraživačka metoda triangulacije – sociometrijski test i sociogram, pedagoške radionice i evaluacijski listići. U istraživanju je sudjelovao 1.b razred iz Osnovne škole Ivane Brlić-Mažuranić u Andrijaševcima. Istraživanje je provedeno u trajanju od mjesec dana kroz četiri radionice: *Uklapaš se jako dobro, Zmijski i žirafski govor, Aktivno slušanje i Nemoj mi se rugati.*

Rezultati istraživanja pokazali su da pedagoške radionice osiguravaju uvjete koji su potrebni kako bi se kod učenika potaknulo prosocijalno ponašanje. Također, istraživanje je pokazalo da pedagoške radionice utječu na jačanje društvenih odnosa unutar grupe te da su pojedine aktivnosti utjecale na učenikov razvoj empatije, samopouzdanja i konstruktivnog rješavanja konflikta.

Ključne riječi: prosocijalno ponašanje, pedagoške radionice, socijalne kompetencije

PEDAGOGICAL WORKSHOPS IN FUNCTION OF MOTIVATING STUDENTS' SOCIAL BEHAVIOUR

Prosocial behaviour refers to intentional behaviour aimed at helping others or having a positive influence on others. The community to which a child belongs has a significant role in developing prosocial behaviour. Therefore, great attention should be given to the development of prosocial behaviour in the classroom, which would fully contribute to a student's empathy development, active listening skills, ability to work collaboratively, to resolve conflict constructively, to his self-esteem and self-confidence development. Likewise, if there is a prosocial behaviour among the students in the classroom, there is no doubt that it will contribute to the positive classroom atmosphere in which every individual would feel accepted. Hence, pedagogical workshops can contribute to a better understanding of a child's personality. According to that, they are geared towards the actual process whose purpose is to give each participant a sense of equality and belonging.

The aim of this paper was to determine whether pedagogical workshops could influence the development of prosocial behaviour among students. In the realization of this goal, the research method of triangulation was used – socio-metric tests, sociograms, pedagogical workshops, and evaluation sheets. The participants were the students of the 1st B grade of the Ivana Brlić-Mažuranić Elementary School in Andrijaševci. The research was conducted throughout one month and four pedagogical workshops: *You belong very well*, *The language of Snake and Giraffe*, *Active listening*, and *Do not mock me*.

Research findings have shown that pedagogical workshops provide the necessary conditions for stimulating prosocial behaviour among students. Also, the research has demonstrated that pedagogical workshops have an impact on strengthening social relationships within the group and that certain activities have influenced the student's development of empathy, self-confidence, and constructive conflict resolution.

Keywords: prosocial behaviour, pedagogical workshops, social competence

EDIN BRANKOVIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia*

PITANJE MENTALNOG ZDRAVLJA KAO PITANJE MODERNOG SPORTA

Ne samo da je depresija najrasprostranjenija bolest današnjice nego je također mentalno zdravlje aktualno i otvoreno pitanje čak i u sportu kao simbolu zdravog načina života. Na Međunarodnom forumu sportaša u travnju 2019. godine, u organizaciji Međunarodnog olimpijskog odbora (MOO), objavljeno je da je osiguravanje mentalnog zdravlja ključna potreba sportaša. Cilj je ovog izlaganja prikazati rezultate teorijskih i eksperimentalnih istraživanja, koji pružaju nadu da sport može biti stavljen na mjesto koje mu i pripada – sport kao sredstvo za realizaciju bioetičnosti. Ovim je istraživanjem pokazano da kineziološka edukacija, sportski trening te način života koji je zasnovan i realiziran na cjelovitoj paradigmi pozitivno utječu na samodeterminaciju, usredotočenu svijest, doživljaj zanesenosti, intrinzičnu motivaciju, rastuće razmišljanje. Cjelovita paradigma ne znači pristup čovjeku kao tijelu ili umu nego integralan pristup tijelu i umu, odnosno srcu i duhu. Cjeloviti pristup sportu i tjelovježbi, koji uključuje filozofiju sporta, obrazovnu, razvojnu i pozitivnu psihologiju, neuroznanost te kultivaciju »kreposnog karaktera«, kako o tome govore Platonova filozofija i filozofija ništavila, može rezultirati bioetičkim sportom.

Ključne riječi: usredotočena svijest, motivacija, bioetika, depresija, filozofija ništavila

THE QUESTION OF MENTAL HEALTH AS THE QUESTION OF MODERN SPORT

Not only is depression the most widespread disease of today, but also mental health is a current and open question even in sport as a symbol of a healthy lifestyle. It was announced on the International Athlete Forum organized by the International Olympic Committee (IOC) in April 2019 that ensuring mental health is the key athletes' need. The main aim of this presentation is to show theoretical and experimental results of studies that give hope that sport can be situated where it belongs – sport as a tool for the realization of bioethicity. This study showed that physical education, sports training and lifestyle based and

realized on the holistic paradigm have a positive effect on self-determination, mindfulness, flow experience, intrinsic motivation, and growth-mindset. The holistic paradigm means to approach human beings not only as the body or the mind but integrally as the body and the mind, and also as the heart and the spirit. A holistic approach in sport and exercise that includes the philosophy of sport, educational, developmental and positive psychology, neuroscience, and cultivation of “virtuous character” – as it is mentioned in Plato’s philosophy and the philosophy of nothingness – can result in bioethical sport.

Keywords: mindfulness, motivation, bioethics, depression, philosophy of nothingness

BERISLAV ČOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

BIOETIČKI POGLED NA SPORT KAO FIZIČKU AKTIVNOST – IZAZOVI I KONTROVERZE

Kada govorimo o sportu nerijetko mislimo na neku konkretnu fizičku aktivnost, neovisno o tome je li ta aktivnost upotrijebljena samo u rekreativne ili pak u profesionalne svrhe. Pri tome je važno naglasiti da sport i bavljenje sportom predstavljaju vrlo važan dio čovjekova svakodnevnog života, što se prvenstveno odnosi na pitanja očuvanja, ali i pospješivanja ljudskog zdravlja.

U tom smislu, znakoviti rezultati dobiveni adekvatnim statističkim metodama potvrđuju prepoznavanje etičkih momenata u sportu u smislu onoga što jest, a što nije moralno. Istovremeno nam takvi rezultati ukazuju na nesposobnost u smislu definiranja i prepoznavanja etičkih i bioetičkih dilema u području sporta, kao i načina njihova kvalitetnog i sustavnog rješavanja.

Iz tog se razloga javlja potreba za etičkim kao i bioetičkim sagledavanjem sporta, posebno kada je riječ o izazovima i kontroverzama s kojima se svakodnevno susreću vrhunski sportaši, kao i oni kojima sport služi samo kao rekreacija, odnosno u svrhu poboljšanja i očuvanja vlastitoga zdravlja.

Ovaj rad nastoji dati jednu širu sliku o tim etičkim i bioetičkim problemima, izazovima i kontroverzama u sportu. Upravo iz bioetičke perspektive pokušava se doći do odgovora koji će pripomoći, ako ne u njihovu rješavanju, onda barem djelomično u što jasnijem artikuliranju pojedinih problema i izazova. Pri tome će prvenstveno naglasak biti stavljen na važnost pitanja eduka-

cije o opravdanosti bavljenja sportom vrhunskih sportaša, ali i onih (posebno kada je riječ o mlađoj populaciji) kojima je sport primarno hobi, odnosno rekreacija.

Ključne riječi: bioetika, čovjek, edukacija, etika, igra, izazovi, kontroverze, sport

BIOETHICAL ISSUES OF SPORT AS A PHYSICAL ACTIVITY – CHALLENGES AND CONTROVERSIES

When we talk about sport, we often think of some specific physical activity, regardless of whether the activity was used for recreational or professional purposes. It is important to emphasize that sport has a vital part in humans' everyday life, which primarily concerns issues of conservation but also the promotion of human health.

In this regard, the significant results obtained by adequate statistical methods confirm recognizing ethical moments in sports in terms of what is and is not moral. At the same time, such results show us an inability to define and identify ethical and bioethical dilemmas in the field of sports, as well as ways of their quality and systematic solving. For this reason, there is a need for ethical but also bioethical considerations of sport, in particular when it comes to the challenges and controversies that top athletes face every day and also those who practice sport only as recreation for the purpose of improvement and preservation of health.

This paper seeks to give a broader picture of these ethical and bioethical issues, challenges, and controversies in sports. From a bioethical perspective, we are trying to come up with an answer that will help, if not in solving them, then at least in clarifying as much as possible particular problems and challenges. In doing so, the emphasis will be on the importance of education on the justification of practicing sport by top athletes, as well as those (especially when it comes to the younger population) to whom sport is primarily a hobby or recreation.

Keywords: bioethics, man, education, ethics, game, challenges, controversies, sport

BRUNO ĆURKO

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

BIOETIĀKA PITANJA O ŹIVOTINJAMA U SPORTU

Źivotinje su dio sportske industrije, od tzv. kulturnih tradicija kao Źto su lov na lisice i borbe bikova te utrke konja i pasa, preko sadistiĀkih primjera kao Źto su *hare coursing* (psi koji love zeĀeve), rodeo ili boks orangutana (Tajland), pa sve do borbe pijetlova ili pasa. OĀito se radi o iskoriŹtavanju Źivotinja radi naŹe, ljudske zabave. U izlaganju Āu pokuŹati identificirati neka od najvaŹnijih pitanja vezana uz upotrebu Źivotinja u sportu. Neka od spomenutih pitanja su: MoŹemo li opravdati iskoriŹtavanje Źivotinja u sportu radi tradicije? MoŹemo li razmiŹljati o dobrobiti sportskih Źivotinja prije, tijekom i nakon natjecateljske karijere? Koliko bi nas neizbjeŹni rizici od stresa, ranjavanja i smrtnosti Źivotinja trebali i mogli sprijeĀiti za njihovo iskoriŹtavanje u sportu? Ako je Źivotinja spremna uĀiniti ono Źto traŹimo od nje, trebamo li je iskoriŹtavati za naŹu zabavu i sport?

Ključne rijeĀi: Źivotinje, sportska industrija, kulturna tradicija, bioetika, zabava

BIOETHICAL QUESTIONS OF ANIMALS IN SPORT

Animals are a part of sport industries, from the so-called traditions such as fox hunting and bullfighting, horse and dog racing, through the cruel examples of *hare coursing*, rodeo, and orangutan boxing (Thailand), to cock and dog fights. These are prominent examples of animal exploitation serving our human entertainment. In my presentation, I will try to identify some of the essential questions considering animal use in sports. Some of these questions are: Can we justify animal exploitation in the name of tradition? Can we take into consideration the well-being of sport animals before, during, and after their competitive career? How much could and should the imminent risk of animal stress, injuries, and fatalities prevent us from their exploitation in sports? If animals are ready to obey the demands we set upon them, should we abuse them for our entertainment and sport?

Keywords: animals, sports industry, cultural tradition, bioethics, entertainment

DEJAN DONEV

Filozofski fakultet, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda u Skopju, Sjeverna Makedonija / Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje, North Macedonia

ZNAČAJ (BIO)ETIKE SPORTA U IZGRADNJI AUTONOMNE OSOBE

Jedan dio korpusa pitanja i problema s kojima se suočavamo prilikom izgradnje autonomne osobe koja će biti spremna da razrješava probleme suvremenosti povezan je s jednim specifičnim oblikom vrijednosnog obrazovanja, koji je od posebne važnosti za formiranje duha i tijela, a to je sportsko vrijednosno obrazovanje.

Polazeći s filozofskog i posebice (bio)etičkog stajališta u eksplikaciji sporta, trebamo razmatrati vrijednosne aspekte sporta, odnosno govoriti o tome koje su to bitne aksiološke smjernice u sportu i što se sportom želi i može istinski postići u moralnome smislu. Radi se o pitanjima koja su povezana s moralnim vrijednostima u sportu, o njihovim fundamentalnim aspektima, tj. o tome na koji način te vrijednosti mogu biti implementirane u strategiji razvoja autonomne osobe i doprinijeti joj. Kao što potencira Robert L. Simon, »one se ne odnose samo na ono što ljudi misle o sportu ili na pitanje koje vrijednosti se drže, nego se odnose na ono što ljudi trebaju misliti o sportu«.

Ovo, pak, sa svoje strane, traži prepoznavanje i inkorporaciju prihvatljivih moralnih standarda i vrijednosti te njihovu praktičnu primjenu u sportu. Kritičko ispitivanje u filozofiji sporta sastoji se u formuliranju i racionalnom vrednovanju takvih standarda i vrijednosti, kao i u njihovu testiranju kroz primjenu u konkretnim slučajevima, čime bi se odgovorilo na pitanje o važnosti sporta za naš moralni život. Ako sport ima tu ulogu, onda moramo odgovoriti i na pitanje o osnovi, tj. o principima i moralnim vrijednostima kojima se to daje opravdati, kao i na pitanje jesu li one nužni dio u izgradnji autonomne osobe.

Ključne riječi: bioetika, autonomija, osoba, filozofija sporta

SIGNIFICANCE OF THE BIOETHICS OF SPORT IN BUILDING AN AUTONOMOUS INDIVIDUAL

One part of the corpus of issues and problems that we face in building an autonomous person, who will be ready to solve the problems of modernity, are also related to one specific form of value education, which is of particular importance for the formation of mind and body, i.e. sports value education.

Starting from a philosophical and especially (bio)ethical standpoint in the explication of sport, we need to consider and talk about the value aspects of sport, what the essential axiological guidelines in sport are, and what sports wants and can genuinely achieve in a moral sense. These are issues related to moral values in sport, their fundamental aspects, i.e. how they can be implemented and contributed to by a strategy to develop an autonomous person. As Robert L. Simon points out, “they are not just about what people think of sport or what values they hold, they are about what people need to think about sports”.

This, in turn, seeks to recognize and incorporate acceptable moral standards and values and their practical application in sport. Critical examination in the philosophy of sport consists of formalizing and rationally evaluating such standards and values, as well as testing them through the application of them to specific cases, which would answer the question of the importance of sport for our moral life. If sport has this role, then we must also answer the question of the basis, i.e. principles and moral values on which it can be justified, and are they a necessary part in building an autonomous person?

Keywords: bioethics, autonomy, person, philosophy of sport

IGOR ETEROVIĆ¹, MATIJA MATO ŠKERBIĆ²

*¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

*² Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Department of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

KANT, BIOETIKA I PLANINARENJE

Da je Immanuel Kant filozofski klasik koji je plodonosan u suvremenim bioetičkim diskusijama jasno je pokazano na svim relevantnim razinama bioetičke refleksije, one o ljudima, o životinjama i o okolišu generalno (Eterović, 2017). Također je nedavno u orisima naznačena i sprega između bioetike i planinarenja (Eterović, 2019). Međutim, stroža i direktnija poveznica između Kanta i planinarenja nije jasno povučena usprkos nekim naznakama mogućnosti korištenja povijesti filozofije (pa tako i Kantova opusa) za suvremenu filozofiju sporta (Škerbić, 2019), odnosno nekim orisima Kantove relevantnosti za suvremenu diskusiju u filozofiji sporta (Kreft, 2019). Cilj je ovog izlaganja upravo povući jasnije poveznice između Kantova filozofskog opusa i filozofije

sporta, i to na atipičnom primjeru sporta kao što je planinarenje, čime se treba otvoriti prostor za buduća utemeljenja sličnih poveznica kada su u pitanju klasični sportovi. Očekivani konačni doprinos bio bi plodna povratna sprega između dobitka za filozofiju sporta te dobitka za reaktualiziranje Kantova opusa u diskusiji u kojoj je to naprosto zanemareno.

Ključne riječi: Immanuel Kant, bioetika, planinarenje, filozofija sporta

KANT, BIOETHICS, AND MOUNTAINEERING

Immanuel Kant is confirmed as a fruitful philosophical classic for contemporary bioethical discussion on all levels of bioethical reflection (humans, animals, the environment in general) (Eterović, 2017). The bond between bioethics and mountaineering is also sketched recently (Eterović, 2019). Anyway, the stronger and more direct link between Kant and mountaineering is not articulated, despite some hints about the possibilities of using the history of philosophy (including Kant's opus) for the contemporary philosophy of sport (Škerbić, 2019) or some sketches about Kant's relevance for the contemporary philosophy of sport (Kreft, 2019). The goal of this presentation is to draw the more explicit links between Kant's philosophical opus and the philosophy of sport, especially in the atypical examples of sport like mountaineering, which should open the way for future foundations of similar links to traditional sports. The expected final outcome would be a fruitful feedback relation between the benefits for the philosophy of sport and the re-actualisation of Kant's opus in the discussion in which it is simply neglected.

Keywords: Immanuel Kant, bioethics, mountaineering, philosophy of sport

TVRTKO GALIĆ

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

MOGU LI KROVNE SPORTSKE ORGANIZACIJE UTJECATI NA FINANCIJSKU ETIČNOST SPORTSKIH KLUBOVA – STUDIJA SLUČAJA: FINANCIJSKI *FAIR PLAY* I *SALARY CAP*?

S obzirom na to da je sportska aktivnost evoluirala kroz vrijeme, evoluirala je i organizacijska komponenta sporta, odnosno javila se potreba za stvaranjem sportskih organizacija čiji je primarni zadatak briga o organiziranju pojedinih natjecanja u određenim sportovima. Kako se organizacija hijerarhijski širila horizontalno na veći broj regionalnih organizacija iste razine, koje su prihvatile natjecanje prema unaprijed definiranim pravilima, u isto se vrijeme organizacija sporta širila vertikalno na regionalnu, nacionalnu, kontinentalnu i svjetsku razinu. Jedan od razloga organizacijske evolucije sporta jest i pojava profesionalnih sportskih klubova i profesionalnih natjecanja, koji svoje postojanje uvelike baziraju na financijskim temeljima. Ekspanzija financijskih sredstava uloženi u pojedine sportove i klubove, prvenstveno one momčadske, primorala je krovne sportske organizacije na dodatno definiranje financijskih pravila i okvira u kojima će se pokušati zadržati klubove kako bi se zaštitila financijska etičnost sporta i sportskih natjecanja.

Ovaj će rad nastojati analizirati dva takva pravila, odnosno načine na koje oni funkcioniraju, te pitanje u kojoj se mjeri klubovi pridržavaju financijskih pravila, odnosno pokušavaju li ih (i na koji način) zaobići. U konačnici, zaključak će dati završno mišljenje o tome koje su stvarne posljedice i učinci definiranih financijskih pravila. Prvo je pravilo financijski *fair play*, koji je definirala UEFA (Union of European Football Associations), krovna organizacija europskog nogometa. Financijski *fair play* ima za cilj osigurati ravnopravnost među klubovima prvenstveno kroz kontrolne mehanizme uravnoteženja prihodovne i rashodovne strane klubova, te kontrolu transfera igrača iz jednog kluba u drugi. Drugo je pravilo *salary cap*, pravilo koje postoji u najatraktivnijim momčadskim sportovima u Sjedinjenim Američkim Državama kao što su košarka (NBA), američki nogomet (NFL) i hokej (NHL). *Salary cap* definira maksimalnu vrijednost ugovora koju određeni profesionalni klub može imati s igračima u određenoj sezoni, a ima za cilj i osigurati ravnopravnost među

klubovima, uzimajući u obzir i mogućnost prevelikih vrijednosti ugovora prilikom kupovine igrača.

Ključne riječi: financijska etičnost, krovne organizacije, financijska pravila, financijski *fair play*, *salary cap*

CAN SPORTS UMBRELLA ORGANIZATIONS HAVE AN IMPACT ON FINANCIAL ETHICS IN SPORTS CLUBS – CASE STUDY: FINANCIAL *FAIR PLAY* AND *SALARY CAP*?

As sports activities evolved over time, the organizational component of sports evolved as well, that is, a need emerged for creating sports organizations whose primary concern is organization of competitions in certain sports. As organization expanded its hierarchy horizontally to multiple regional organizations on the same level that accepted competition in accordance with predefined rules, at the same time, organization of sports expanded vertically to regional, national, continental, and world levels. One of the reasons for the organizational evolution of sports is the emergence of many professional sports clubs and professional competitions whose existence is primarily based on finances. The expansion of funds being invested in certain sports and clubs, primarily team sports and clubs, forced sports umbrella organizations to define further financial rules and frameworks that will endeavour to regulate the clubs in order to protect the financial ethics of sports and sports organizations.

This paper will try to analyse two such rules, i.e. the ways they function and the extent to which the clubs adhere to financial rules, i.e. if they are trying to circumvent them and in what way. Finally, the conclusion will provide a closing opinion on the actual consequences and effects of the defined financial rules. The first rule is the *Financial Fair Play* defined by the UEFA (Union of European Football Associations), the sports umbrella organization for European football. The aim of *Financial Fair Play* is to ensure equivalence among clubs primarily through supervisory mechanisms that help balance revenues and expenditures in clubs, as well as control player transfers from one club to another. The second rule is the *Salary Cap*, the rule that exists in the most popular team sports in the United States of America, such as basketball (NBA), American football (NFL), and hockey (NHL). The *Salary Cap* defines the maximum value of contracts a professional club may have with players during a season, and it also has the aim of ensuring equality among clubs,

while restricting the possibility of excessive contract values when carrying out player transfers.

Keywords: financial ethics, umbrella organizations, financial rules, financial fair play, salary cap

VJEKOSLAV GALZINA

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

POBOLJŠANJA NEURALNIM I MEHANIČKIM IMPLANTATIMA – PITANJA U SPORTU I ŠIRE

Neizbježan razvoj tehnike i tehnologije, kojem smo svakodnevno svjedoci, donosi neizvjesne ishode za nas kao vrstu. Razvoj neuronskih implantata i poboljšanja ishoda korištenjem neuro-treniranja i sličnih tehnika i tehnologija usmjerio je fokus u trenutnim znanstvenim i primjenskim istraživanjima zbog povećane dostupnosti prikladnoga hardvera i softvera. Osim medicinske i pretežno reparativne upotrebe, različiti se mehanički implantati danas mogu lako implementirati u svrhu poboljšanja performansi sportaša. Ojačanja koštanog sustava, poboljšanje na tkivima, poboljšanja kardiovaskularnog sustava, mogućnost egzoskeletnih poboljšanja, kao i poboljšanje auditivnoga i vizualnoga sustava, koji su donedavno bili nedostupni, danas su raspoloživi gotovo svima. Možemo li se još uvijek držati maksime i mota olimpijaca »Brže, više, jače« i pod kakvu cijenu? Ili su možda evolucijski procesi na ovaj način poremećeni i mogu dovesti do zastoja evolucije i posljedično do naše propasti kao vrste?

Ključne riječi: neuronski implantant, tehnika, tehnologija, sport

NEURAL AND MECHANICAL IMPLANTS ENHANCEMENTS – ISSUES IN SPORT AND BEYOND

The inevitable development of technique and technology that we witness daily brings uncertain outcomes for us as a species. Neural implant development has induced some focus in current investigations in scientific and applicatory usage as hardware and software become more available. Besides medical and reparative usage, mechanical implants today can be easily used in

enhancement usage. Bone strengthening, tissue enhancements, cardiovascular system enhancements, possible exoskeletal enhancements, and the audio and visual systems upgrading which were unavailable before are more than ever on disposal for almost anybody today. Can we still hold on to the maxim and motto of Olympians “*Citius, altius, fortius*” and at what cost? Alternatively, maybe the evolution processes are disturbed in this way and can lead to evolution’s deadlock and consequently our downfall as a species?

Keywords: neural implant, technique, technology, sport

DRAŽEN GORJANSKI

*Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Osijek, Hrvatska /
Croatian Institute for Health Insurance, Osijek, Croatia*

ZAŠTITA SPORTAŠA OD NASILJA

Djeca se počinju baviti sportom u dobi od 5 do 7 godina i većinom prestaju ulaskom u adolescenciju. Tijekom boravka u sportu djeca se nalaze u posebnom režimu s posebnim svjetonazorom i posebnom etikom koju ukratko možemo nazvati »dril usmjeren pobjedi«, i to neovisno o tome radi li se o amaterskom ili profesionalnom klubu. Zbog imperativa pobjede, sportska je etika bitno drugačija od svakodnevnog i mogli bismo je opisati kao »pobjedu po (gotovo) svaku cijenu«.

Takva sportska etika podrazumijeva ne samo intenzivan i predan rad, nego jednako tako i nasilje, korupciju, laganje, varanje i niz drugih radnji koje djeca inače ne bi poduzimala bez utjecaja sporta. Iako bavljenje sportom neupitno ima niz koristi, sportski djelatnici rijetko ili nikako ne govore o negativnim posljedicama sportske etike.

U ovom se izlaganju posebno osvrćemo na nasilje kao najistaknutiji i, po tragovima koje ostavlja na djecu, najpogubniju posljedicu sportske etike. Nasilje ima više oblika (tjelesno, psihičko, emocionalno i/ili seksualno u različitim kombinacijama), a mogu ga provoditi protivnici, suigrači, treneri, sportski liječnici, roditelji, članovi upravnih odbora i/ili publika.

S obzirom na to da je većini sportaša sport samo privremena aktivnost, zadaća je sportskih djelatnika zaštititi djecu od nasilja svih vrsta, kako bi se djeci sport ugradio na pozitivan način u njihovo odrastanje. Načini na koji se to može učiniti su: 1) edukacijom trenera, roditelja, sportaša, sudaca, liječnika,

članova upravnih odbora; 2) donošenjem kodeksa i disciplinskog pravilnika kao pratećeg dokumenta

Ključne riječi: nasilje u sportu, sportska etika

PROTECTING ATHLETES FROM VIOLENCE

Children start playing sports at the age of 5–7, and most of them stop when they enter adolescence. While in sports, children are in a special regime with a unique worldview and a particular ethic, which we may briefly call “victory-focused drill”, regardless of whether it is an amateur or a professional club. Because of the imperative of victory, sport ethics is vastly different from everyday life and could be described as “win at (almost) any price”.

Such sports ethics implies not only intense and dedicated work but also violence, corruption, lying, cheating, and many other activities that children would not otherwise engage in without the influence of sport. Although playing sports undoubtedly has some benefits, sports professionals rarely or not at all talk about the negative consequences of sport ethics.

In this presentation, we mainly look at violence as the most prominent and the most devastating consequence of sport ethics. Violence takes many forms (physical, psychological, emotional, and/or sexual in different combinations) and can be practiced by opponents, teammates, coaches, sports doctors, parents, board members, and/or the audience.

Considering that sport is only a temporary activity for most athletes, it is the task of sports professionals to protect children from violence of all kinds in order to integrate children’s sport positively in their growing up. Ways to do this are: 1) teaching coaches, parents, athletes, judges, doctors, board members about the prevention of sports violence; 2) adopting codes and disciplinary rules as supporting documents.

Keywords: violence in sports, sports ethics

JOSIP GUĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

O INSTRUMENTALIZACIJI LJUDSKIH I NE-LJUDSKIH ŽIVOTINJA U PROFESIONALNOM SPORTU

U ovom izlaganju pokušavam propitati opravdanost instrumentalizacije ne-ljudskih životinja u suvremenom profesionalnom sportu, braneći tezu da je ona uvijek moralno sumnjiva. To pak ne znači da je ona automatski neizostavno moralno pogrešna, s obzirom na otvorenu mogućnost sukoba razloga obvezatnosti spram samoostvarivanja različitih živih bića, nego prije svega da ona nikada ne smije postati irelevantna u okviru moralnog suđenja. No u izlaganju također pokušavam pokazati kako do ovakvog sukoba razloga obvezatnosti u suvremenom profesionalnom sportu gotovo nikada ne dolazi, s obzirom na to da on osujećuje i ljudsko samoostvarivanje. Time se dodatno osvještava potreba uvođenja puno šireg dijapazona problema, poput društveno-ekonomskih determinanti, u (bio)etička razmatranja, za što integrativna bioetika služi kao primjerena platforma.

Ključne riječi: integrativna bioetika, instrumentalizacija, ne-ljudske životinje, profesionalni sport

ON THE INSTRUMENTALIZATION OF HUMAN AND NON-HUMAN ANIMALS IN PROFESSIONAL SPORTS

In this presentation I try to examine the justification of the instrumentalization of non-human animals in the contemporary professional sports, by defending the thesis that this instrumentalization is always morally suspicious. Still, this does not mean that it is automatically and without exceptions morally wrong, due to the open possibility of a conflict of grounds of obligation towards the self-realizations of different living beings, but primarily that it can never become irrelevant in the framework of moral judgment. However, I also try to show that in the contemporary professional sports this kind of conflict of grounds of obligation almost never occurs, because it also thwarts human self-realization. Bearing that in mind, one can additionally bring to consciousness the requisite for introducing a much wider horizon of issues, e.g. the socio-economic determinants, in (bio)ethical considerations, for which integrative bioethics makes an adequate platform.

Keywords: integrative bioethics, instrumentalization, non-human animals, professional sports

MARIJA HEFFER

*Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

GENETIČKI DIZAJNIRANA POBJEDA

U ljudskom genomu postoje geni koji daju komparativnu prednost pri izvršavanju fizičkih aktivnosti. Neki od njih direktno su povezani sa strukturom skeletnih mišića i omjerom bijelih i crvenih vlakana u njima. Treneri odavno znaju da maratonci imaju drugačiju tjelesnu konstituciju od sprintera te da se izdržljivost prvih temelji na manjoj tjelesnoj masi i velikom postotku bijelih mišićnih vlakana, a eksplozivna snaga drugih na većim mišićima i postotku crvenih mišićnih vlakana. Geni koji kontroliraju stresni odgovor utječu ne samo na fizičku snagu već i na mentalnu sposobnost nošenja s pritiskom koji vlada na natjecanjima. Ponekad, u sportskim nadmetanjima, prednost daju geni koji dovode do bolesti i u konačnici do ozljeda pa čak i smrtnog ishoda kao što je slučaj kod Marfanovog sindroma.

Sportovi u kojima dolazi do velikog iscrpljivanja, kao što su maraton i nogometne utakmice, iza nastupa zahtijevaju period oporavka. Ljudsko tijelo ima svoje fizičke granice i svako približavanje njima produljuje vrijeme potrebno za regeneraciju. Ovo je često uskraćeno najuspješnijim natjecateljima koji iz jednog kruga natjecanja ulaze u sljedeći – kao što je slučaj na svjetskom nogometnom prvenstvu. Vrijednost vrhunskih sportaša mjeri se novcem i reputacijom pa je razumljiv interes za nove metode kojima bi se napravila njihova pažljivija selekcija. Znanja iz molekularne genetike trenutno su na tom stupnju da je takva selekcija moguća i vrhunskim sportovima primamljiva opcija. Pojava CRISPR-tehnologije ide korak dalje i omogućava intervenciju u genom i dizajniranje još nevidenih ljudskih sposobnosti. Pitanje je trenutka kada će ova tehnika biti primijenjena.

Ključne riječi: sportska natjecanja, genomske analize, atletski geni

GENETICALLY DESIGNED VICTORY

There are genes in the human genome that give a comparative advantage in performing physical activities. Some of them are directly related to the structure of skeletal muscle and the ratio of white and red fibres in them. Coaches have long known that marathon runners have a different constitution from sprinters and that endurance is based on lower body mass and a high percentage of white

muscle fibres, while explosive power is based on larger muscles and a higher percentage of red muscle fibres. Genes that control the stress response affect not only physical strength but also the mental capacity to handle the pressure that prevails in competitions. Sometimes in sports competitions genes that lead to disease and ultimately to injury and even fatal outcomes also give some kind of advantage, as is the case with Marfan syndrome.

High-exhaustion sports, such as marathons and football games, require a recovery period behind the scenes. The human body has its physical boundaries, and each approaching them extends the time it takes to regenerate. This is often denied to the most successful competitors who enter the next round of competition – as is the case at the World Cup. The value of top athletes is measured by money and reputation, so there is an understandable interest in new methods that would make them more carefully selected. Molecular genetics knowledge is currently at such a stage that such selection is possible in top sports as a tempting option. The advent of CRISPR technology goes a step further and allows for genome intervention and the design of unprecedented human capabilities. The question is not if but rather when this technique will be applied.

Keywords: sports, genomic analysis, athletic genes

DUBRAVKA HOLIK¹, ALEKSANDAR VČEV¹, ANDREA MILOSTIĆ SRB¹, JELENA JAKAB¹, SLAVKO ČANDRLIĆ¹, ŽELIMIR ORKIĆ²

¹ *Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

² *Klinički bolnički centar Osijek, Hrvatska /
Clinical Hospital Center Osijek, Croatia*

UČINAK DNEVNE TJELESNE AKTIVNOSTI NA AKTIVNOST UPALNIH BOLESTI CRIJEVA KOD BOLESNIKA KOJI NE UZIMAJU TERAPIJU

Pozadina. Crohnova bolest (CB) i ulcerozni kolitis (UC) kronične su upalne bolesti crijeva (UBC) kod kojih se izmjenjuju faze aktivne bolesti i bolesti u mirovanju. Smatra se kako različiti okolišni čimbenici igraju vrlo važnu ulogu u etiologiji upalnih bolesti crijeva te kako imaju značajan učinak na tijek ovih

bolesti. Nedavne studije pokazale su kako tjelesna aktivnost reducira rizik pojave ovih bolesti, dok su preliminarna istraživanja pokazala da tjelesna aktivnost može pomoći u smanjenju simptoma UBC-a.

Cilj je ove studije bio istražiti učinak dnevne tjelesne aktivnosti na aktivnost UBC-a kod bolesnika koji ne uzimaju terapiju. Kod pacijenata koji ne prakticiraju uobičajenu terapiju koja se primjenjuje u zdravstvenim ustanovama pojavljuje se pitanje etičnosti. Izbor pojedinca o načinu i vrsti liječenja svoje uporište nalazi u pravu na život, zdravlje i slobodno odlučivanje. Temelj takvog promišljanja jest odgovornost pacijenta za svoje zdravlje, što se u konačnici odražava na odgovorniju zaštitu i prevenciju javnoga zdravlja.

Metode. Studija je provedena u Istočnoj Hrvatskoj, od siječnja do lipnja 2016. godine i obuhvatila je 312 bolesnika prosječne dobi $49,9 \pm 15,0$ godina; 53,2 % muškaraca i 46,8 % žena; 63,4 % oboljelih od UC i 36,6 % oboljelih od CB. Sociodemografska obilježja bolesnika, podaci o njihovoj dnevnoj tjelesnoj aktivnosti i vrsti terapije koju uzimaju prikupljeni su pomoću posebno dizajniranog i validiranog upitnika dok je aktivnost UC-a i CB-a ocijenjena primjenom Mayo indeksa te Harvey-Bradshaw indeksa.

Rezultati. Istraživanje je pokazalo da 24,0 % bolesnika ne uzima terapiju. Dnevna tjelesna aktivnost bila je povezana s neaktivnom upalnom crijevnom bolesti kod bolesnika, kada su zajednički promatrane obje bolesti (Fisherov egzaktni test; $p < 0,001$) te je bila povezana s neaktivnošću CB (Fisherov egzaktni test; $p = 0,001$) i UC (Fisherov egzaktni test, $p = 0,006$), pri promatranju svake bolesti zasebno.

Zaključak. Dnevna tjelesna aktivnost povezana je s neaktivnošću UBC-a kod pacijenata koji ne uzimaju terapiju. Potrebno je educirati sve bolesnike s UBC-om o važnosti i značaju tjelesne aktivnosti u kontroli njihove bolesti.

Ključne riječi: upalna bolest crijeva, ulcerozni kolitis, Crohnova bolest, tjelesna aktivnost, Hrvatska

THE EFFECT OF DAILY PHYSICAL ACTIVITY ON THE ACTIVITY OF INFLAMMATORY BOWEL DISEASES FOR PATIENTS NOT TAKING THERAPY

Background. Crohn's disease (CD) and ulcerative colitis (UC) are both inflammatory bowel diseases (IBDs) characterized by phases of active and inactive disease periods. It has been proposed that various environmental factors play a significant role in the inflammatory bowel diseases' (IBDs) etiology and that they have a substantial effect on the course of these diseases. Recent stud-

ies have shown that physical activity reduces the risk of these diseases, while preliminary studies have indicated that physical activity may help in reducing the symptoms of the IBDs.

This study *aimed* to investigate the effect of daily physical activity on the activity of IBDs for patients not taking therapy. The issue of ethics extends to patients who do not practice conventional therapy in healthcare settings. The choice of the individual in the manner and type of treatment is based on the right to life, health, and free decision-making. The basis for such deliberation is the patient's responsibility for their health, which ultimately reflects a more responsible protection and prevention of public health.

Methods. This study was conducted in Eastern Croatia, from January to June 2016. The study included 312 patients; mean age 49.9 ± 15.0 years; 53.2% males and 46.8% females; 63.4% ulcerative colitis (UC) and 36.6% Crohn's disease (CD) patients. Sociodemographic characteristics of patients, the data on their daily physical activity, and the type of therapy they are taking were collected through a specifically designed and validated questionnaire, while the activity of UC and CD was evaluated by the use of the Mayo index and the Harvey-Bradshaw index.

Results. The study showed that 24.0% of the patients were not taking therapy. Daily physical activity has been connected to inactive inflammatory bowel disease for patients when observing both diseases collectively (Fisher's exact test; $p < 0,001$) and it has also been related to the inactivity of CD (Fisher's exact test; $p = 0,001$) and UC (Fisher's exact test; $p = 0,006$), when observing each disease separately.

Conclusion. Daily physical activity has been connected to the inactivity of IBDs for patients not taking therapy. It is necessary to educate all IBD patients on the importance and significance of physical activity for controlling their disease.

Keywords: inflammatory bowel diseases, ulcerative colitis, Crohn's disease, physical activity, Croatia

LUKA JANEŠ

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Center for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

SINTEZA TRIJADE *SPORT – PSIHA – ŽIVOT*

Elemente naslovne trijade *sport – psiha – život* iznimno je teško definirati pojedinačno, no postavljanjem u konstelativnu relaciju dotična se zadaća čini jednostavnijom i elegantnijom za dostizanje. Stoga ću u ovom izlaganju naznačiti dodirne semantičke i kategorijalne točke dotičnih pojmova, s fokusom na njihov inherentno dinamični dijalektički karakter, objedinjenih i sintetiziranih na planu pokretanja, napretka i ostvarivanja bivstvujućih. Kao referentna točka bit će korištena Platonova misao glede nerazdvojnog salutogenetskog odnosa tijela i duše, kao i refleksije predstavnika filozofije sporta Morgana i Škerbića, te propulzivne refleksije promicatelja orijentacijske discipline integrativne bioetike, s fokusom na odgovornost i zaštitu života *per se*.

Ključne riječi: sport, psiha, život, integrativna bioetika, dinamika, sinteza

SYNTHESIS OF THE *SPORT – PSYCHE – LIFE* TRIAD

Elements of the title's *sport – psyche – life* triad are quite difficult to define individually, but the given task seems more straightforward and more elegant to achieve by placing them in a constellation. Therefore, in this presentation, I will point out a semantic and categorial point of the given, with a focus on their inherently dynamic dialectical character, unified and synthesized in terms of initiating, progressing, and actualizing beings. Plato's thought regarding the inseparable salutogenic relationship of body and soul, reflections of Morgan and Škerbić, representatives of the philosophy of sport, and propulsive reflections of the promoters of the orientational discipline of integrative bioethics, with a focus on the responsibility and protection of life *per se*, will be used as reference points.

Keywords: sport, psyche, life, integrative bioethics, dynamics, synthesis

HRVOJE JURIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

KRITIKA SPORTA KAO KRITIKA KULTURE

Sport i sportu srodne aktivnosti važan su element kulture, i kada je riječ o kulturi općenito i kada je riječ o pojedinim kulturama ili pojedinim tipovima kultura. U prvom slučaju, od pomoći je kritika kulture Sigmunda Freuda jer u tom se kontekstu sport može tumačiti kao jedan od oblika zamjene za nezadovoljene i nikada u potpunosti zadovoljive prirodne nagone, premda sâm Freud ne koristi primjer sporta. U drugom slučaju, sport se može razmatrati pod vidom njegove uloge u masovnoj ili popularnoj kulturi, pri čemu se kao primjeri mogu uzeti totalitarna društvena uređenja, nacionalsocijalizam, fašizam i »realsocijalizam« te kapitalizam, gdje se radi o ideološkoj instrumentalizaciji sporta, u čijoj je pozadini težnja za stjecanjem apsolutne biopolitičke moći i kontrole.

Ključne riječi: kultura, sport, Sigmund Freud, totalitarizam, kapitalizam, biopolitika

CRITIQUE OF SPORT AS A CRITIQUE OF CULTURE

Sport and sport-like activities are important elements of culture – both culture in general and particular cultures or particular types of culture. In the first case, Sigmund Freud's critique of culture is helpful because in that context sport can be interpreted as one of the forms of compensation for unsatisfied and never satisfiable natural drives, although Freud does not use the example of sport. In the second case, sport can be considered in the light of its role in mass culture or popular culture, whereat the examples of totalitarian social systems, national socialism, fascism, and "real socialism", as well as capitalism, can be taken as examples, because a typical feature of these is the ideological instrumentalization of sport, with an underlying tendency to achieve absolute biopolitical power and control.

Keywords: culture, sport, Sigmund Freud, totalitarianism, capitalism, biopolitics

ŽELJKO KALUĐEROVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

VARANJE U SPORTU – RETORIČKO PITANJE ILI DOPUŠTENA PRAKSA?

U radu se razmatra validnost prijevara u sportu kao i konsekvencije takvih postupaka. U fokusu je istraživanja, najprije, kontroverzna teza nekih filozofa da varanje može učiniti sport dinamičnijim i privlačnijim za publiku te time posredno donijeti veću do(bro)bit njegovim akterima. Autor je na stajalištu da varanje ni u kakvoj »fleksibilnosti« pravila sporta ne može biti (bio)etički opravdano niti moralno prihvatljivo, pošto bi se time delegitimirala ideja sportskog natjecanja kao takvog. Potom se analizira konkretan čin varanja koji je napravio Diego Armando Maradona na utakmici između Argentine i Engleske u četvrtfinalu 13. Svjetskog prvenstva u nogometu u Meksiku 1986. godine. Zaključak autora jest da je argentinski napadač, svojim na prijevaru postignutim golom i kasnijim odbijanjem da prizna pogrešnost vlastitoga postupanja, derogirao konstitutivna pravila nogometa i pravila sportskog ponašanja, narušio referentne moralne vrijednosti u sportu i dimenziju *fair playa* te doveo u pitanje integritet same aktivnosti, odnosno igre.

Ključne riječi: varanje, sport, utilitarizam, kontroverze, Diego Armando Maradona, etika, bioetika

CHEATING IN SPORT – A RHETORICAL QUESTION OR PERMITTED PRACTICE?

The paper considers the validity of cheating in sports and the consequences of such practices. The focus of the research, first of all, is the controversial thesis of some philosophers that cheating can make sport more dynamic and attractive to the audience, and thus indirectly generate more significant benefits to its stakeholders. The author thinks that cheating within any framework of "flexibility" of the rules of sport cannot be (bio)ethically justified or morally acceptable since the idea of sports competition as such would be delegitimized. It then analyses a specific act of cheating by Diego Armando Maradona in the match between Argentina and England in the quarter-finals of the 13th FIFA World Cup in Mexico in 1986. The author concludes that the Argentine striker,

by scoring fraudulently and later refusing to admit his wrongdoing, derogated the constitutive rules of football and rules of sports behaviour, violated the reference moral values in sport and the fair play dimension, and questioned the integrity of the activity itself, i.e. the game.

Keywords: cheating, sport, utilitarianism, controversies, Diego Armando Maradona, ethics, bioethics

IVICA KELAM¹, DARIJA RUPČIĆ KELAM²

¹ *Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

² *Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*

Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

SPORTSKO KLAĐENJE – NEVINA ZABAVA ILI OZBILJNA PRIJETNJA BUDUĆNOSTI SPORTA?

Od samih početaka modernoga sporta postoji problem sa sportskim klađenjem. Iako se sportsko klađenje u medijima prikazuje kao nevina zabava, u stvarnosti su posljedice sportskog klađenja mnogo teže, kao što ćemo vidjeti u radu.

Osim problema namještanja utakmica, sportsko klađenje uzrokuje značajne probleme pojedincima i društvu u cjelini. U ovom ćemo radu razmotriti glavne probleme povezane sa sportskim klađenjem, s posebnim naglaskom na situaciju u Hrvatskoj, uključujući temu integriteta sporta, odnos sportskog klađenja i problema kockanja, sve veći broj maloljetnika i mladih koji se bave sportskim klađenjem u Hrvatskoj, oglašavanje, promociju i normalizaciju sportskog klađenja u Hrvatskoj, društvene posljedice ovisnosti o kockanju i tako dalje.

Korištenjem metode integrativne bioetike pokazat ćemo da sportsko klađenje nije ograničeno samo na sportski teren, već obuhvaća mnoge sfere života i društva. Očekivani je znanstveni doprinos rada istaknuti potrebu za uključivanjem pluriperspektivnog bioetičkog pristupa sportskom klađenju kao polazišta u pokušaju boljeg razumijevanja i eventualnog rješavanja problema sportskog klađenja.

Ključne riječi: sportsko klađenje, integrativna bioetika, ovisnost, sport, kockanje

SPORTS BETTING – INNOCENT FUN OR A SIGNIFICANT THREAT TO THE FUTURE OF SPORTS?

From the very beginnings of modern sports, there has been a problem with sports betting. Although sports betting is displayed as innocent fun in the media, in reality the consequences of sports betting are much more severe, as we will see in the paper.

Apart from the problem of match-fixing, sports betting causes more significant problems for individuals and society as a whole. In this paper, we will look at the main issues associated with sports betting with a particular emphasis on the situation in Croatia, including the subject of the integrity of sport, sports betting and the problem of gambling, an increasing number of juveniles and young people involved in sports betting in Croatia, advertising, the promotion and normalization of sports betting in Croatia, social consequences of gambling addiction and so on.

Using the integrative bioethics method, we will show that sports betting is not limited to the sports arena, but encompasses many spheres of life and society. The expected scientific contribution of the paper is to highlight the need for including the pluriperspective bioethical approach to sports betting as a starting point in an attempt to better understand and possibly resolve the problem of sports betting.

Keywords: sports betting, integrative bioethics, addiction, sport, gambling

ZORAN KOJČIĆ

*Srednja škola Dalj, Hrvatska /
High School Dalj, Croatia*

BRIGA O TIJELU I BRIGA O DUŠI: BIOETIČKI ASPEKTI

Što znači voditi brigu o sebi objašnjava nam još Platon u *Alkibijadu*: da je to aktivnost koja iziskuje sebezmatranje i dijalog s drugim, svojevrsnu igru koju igraju sugovornici u dijalogu, a koja se sastoji od pitanja i odgovora, dijalektičkog procesa koji je predmetom filozofije. Ipak, da bismo bili kompletne osobe u suvremenom svijetu jednako nam je važno voditi brigu o mentalnom i tjelesnom zdravlju te će ovo izlaganje biti posvećeno vezi između tih dvaju pojmova u okrilju bioetičkog pristupa. Kod Foucaulta je vidljivo da se koriste

metafore koje su kroz povijest koristili filozofi ne bi li pomoću tjelesnih aktivnosti i vježbi prikazali važnost mentalnih vježbi i praksi, kako bi se proširilo znanje o sebi i time razvila cjelovita osoba, subjekt u svojoj društvenosti. Sport, kao sastavni dio društva kroz cjelokupnu povijest, daje nam drugačiji uvid u tehnike sebespoznaje, time otvarajući nova pitanja i za samu filozofiju i bioetiku. Koliko su sport i tjelesna aktivnost važni za naše cjelokupno zdravlje često je istraživano i opisano u brojnim znanstvenim radovima, no koliko je mentalne aktivnosti potrebno za poboljšanje zdravlja i mogu li filozofski i bioetički pristupi i prakse u tome pomoći i dalje ostaje nedovoljno istraženo. Bioetička veza ovih dviju aktivnosti, fizičkih i mentalnih, ostaje širi pojam zdravlja te ću u ovom izlaganju postaviti pitanja relevantna za daljnja istraživanja njihovih odnosa.

Ključne riječi: briga o tijelu, briga o duši, bioetika, zdravlje

CARE FOR THE BODY AND CARE FOR THE SOUL: BIOETHICAL ASPECTS

Plato explained in his dialogue *Alcibiades* what the care for the Self means: it is an activity which demands looking at the Self and dialogue with the Other, a sort of game played by interlocutors in dialogue, containing questions and answers, a dialectical process which is the subject of philosophy. However, if we want to become complete as individuals in the contemporary world, it is equally important to take care of our physical and mental health. Therefore, this presentation will deal with connections between those two notions within bioethics. In Foucault, we saw the use of metaphors in the history of philosophy, which show connections between physical and mental activities and exercises used as an example of how to build a complete individual as a subject in society. Sport, as a crucial part of society throughout history, offers a different perspective on technologies of self-knowledge, thus opening new questions both for philosophy and bioethics. There is plenty of research on why sports and physical activity are essential for health, but in what sense mental activity improves health and whether philosophical and bioethical practices help in that remains to be seen. Bioethical connection between the two, physical and mental activity, is still the concept of health, which will be the subject of this presentation, opening the most relevant questions for further research.

Keywords: care for the body, care for the soul, bioethics, health

ANTONIO KOVAČEVIĆ

*Udruga »Mala filozofija«, Zadar, Hrvatska /
Association "Petit Philosophy", Zadar, Croatia*

BIOETIČKI OSVRT NA SLOBODNU BORBU

Kada promatramo sport u kontekstu (bio)etike, često smo usmjereni na pitanja poput *fair play*a, vrlina u sportu, rodnih pitanja ili rasizma. Međutim, rijetko postavljamo pitanje bioetičke opravdanosti sporta *per se*. Slobodna borba (eng. *ultimate fight* ili *mixed martial arts* – MMA) u posljednjih petnaestak godina doživljava procvat, svojom dinamikom i kombiniranjem elemenata različitih tradicionalnijih borilačkih vještina i sportova, polako preuzimajući primat popularnosti od dotad najpopularnijeg borilačkog sporta – »plemenite vještine« boksa. Pitanja koja se nameću u trokutu slobodne borbe, sporta i bioetike raznovrsna su. Može li se bioetički opravdati, u svrhu zabave i sporta, svjesno ozljeđivanje druge osobe? Koliko je opravdano da sami sebe svjesno izlažemo riziku od ozljeđe? Što je s ostalim neizravnim sudionicima ovoga sporta poput organizatora, promotora, navijača, osoba koje na neki način imaju koristi (bilo materijalne ili nematerijalne) iako nisu izravno uključene u borbu? Na ova je pitanja, osobito na aspekt prava ozljeđivanja i samo-ozljeđivanja, jednostavno odgovoriti koliko i na pitanje imamo li moralno pravo oduzeti vlastiti život. Ipak, u ovome ćemo se predavanju najviše pozabaviti pitanjem opravdanja slobodne borbe kao legitimnog bioetičkog problema kroz medicinsku, pravnu i filozofsku perspektivu.

Ključne riječi: slobodna borba, bioetika, sport, ozljeđivanje, samo-ozljeđivanje

BIOETHICAL VIEW ON MIXED MARTIAL ARTS

When we observe sport in (bio)ethical context, we are usually dedicated to the questions of fair play, sport virtues, gender issues, or racism. However, we rarely ask the question of bioethical justification of sport *per se*. MMA (*mixed martial arts* or *ultimate fight*) has experienced a boom in the last 15 years, with its dynamic and combining of elements from different, more traditional martial arts, slowly overtaking the throne of popularity from the most popular martial art hitherto – the "noble art" of boxing. Questions arising in the triangle of MMA, sport, and bioethics are various. Can we bioethically justify, in the name of entertainment and sport, deliberately hurting another human being? Can we justify placing ourselves consciously at the risk of injury? What about

the rest of the indirect participants of this sport, such as organizers, promoters, fans – persons who have some profit from the fight (be it material or immaterial) although they are not directly included in it? It is easy to answer these questions, especially from the aspect of a right to damage and self-damage, as much as it is easy to answer a question of whether we have a right to take our own life. However, in this presentation, we will try to deal with the general justification of the sport of MMA as a legitimate bioethical problem through medical, legal, and philosophical perspectives.

Keywords: mixed martial arts (MMA), bioethics, sport, injury, self-injury

NIKOLINA LEŠIĆ

Fakultet dentalne medicine i zdravstva, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

TRAUME KOD SPORTAŠA I NJIHOVE POSLJEDICE

Sve veći broj ljudi bavi se sportom. Sport osim velike zdravstvene koristi dovodi i do sve većeg broja ozljeda. Dio tih ozljeda otpada i na ozljede stomatognatog sustava. Ozljede stomatognatog sustava ovise o vrsti sporta, dobi sportaša, spolu, individualnim karakteristikama i ortodontskom statusu sportaša, čak i o mjestu u momčadi. Posljedice takvih ozljeda sežu od jednostavnih laceracija i kontuzija do težih ozljeda zuba ali i temporomandibularnih disfunkcija. Ozljede je potrebno sanirati, ali vrlo često ostaju nevidljive posljedice koje se mogu ispoljiti i godinama poslije traume. Uz korištenje adekvatne zaštite smanjio bi se broj ozljeda stomatognatog sustava.

Ključne riječi: sport, ozljeda, trauma, stomatognatni sustav, zaštita

TRAUMAS IN ATHLETES AND THEIR CONSEQUENCES

Nowadays a great deal of population is involved in various sports. In addition to health benefits, sporting activities are causing increased number of injuries. Part of these injuries are injuries to the orofacial system. Injuries to the stomatognathic system depend on the type of sport, age, gender, individual body status, orthodontic status of sportsmen, and even on a position in the

game. Most of injuries to the stomatognathic system are minor, contusions and lacerations of lips and cheeks. Major injuries are biting and lacerations of tongue, dental injuries, mainly fractures, intrusions and avulsions of teeth. Excessive force on lower jaw could cause bone fractures, luxation of the Temporomandibular joint, or both joints, and such injuries are called major injuries. Major injuries should be treated and will heal in few weeks, but permanent consequences could occur even years after the injury. Preventive measurement, such as intraoral mouthguards will prevent most of minor injuries and diminish major injuries to contusions. In such a way affordable, preventive measures will save costs and contribute to the health of people involved in sports.

Keywords: sport, injury, trauma, stomatognathic system, preventive measures

KLARA MARIĆ, TIHOMIR VIDRANSKI, ZVONIMIR TOMAC

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

POVIJEST RAZVOJA KINEZIOLOŠKE STRUKE U OSIJEKU

Osnivanjem Učiteljske škole u Osijeku 1983. započelo je prvo školovanje učitelja. Zatim slijedi osnivanje Pedagoške akademije kod koje je potrebno istaknuti studijsku grupu Razredna nastava i fizička kultura. Nakon nekoliko godina postojanja Pedagoške akademije ona prerasta u Pedagoški fakultet. Školske godine 1998. Učiteljski studij preuzima Visoka učiteljska škola te kroz nekoliko godina njezina djelovanja ona prerasta u Učiteljski fakultet. Učiteljski fakultet kroz svoje djelovanje i razvijanje mijenja naziv 2014. godine u Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Prethodno se kadar iz područja kineziologije, tada fizičke kulture, obrazuje na pedagoškoj akademiji u vidu Više škole za fizičku kulturu, a kasnije, od 1979. do 1986., i na studiju Visoke škole fizičke kulture pri Pedagoškoj akademiji. U Hrvatskoj je nastava na Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu počela 3. 11. 1959. Ista je škola 1967. godine primljena u sastav Sveučilišta u Zagrebu, a akademske godine 1973./1974. postaje Fakultet za fizičku kulturu, koji 2001. godine mijenja naziv u Kineziološki fakultet. U Splitu se izvodi studij kineziologije na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i kineziologije do 2008. godine, kada se osniva Kineziološki fakultet Sveučilišta u Splitu. Potrebama zajednice, grada Osijeka i Osječko-baranjske županije te samim razvojem Fakulteta za odgojne

i obrazovne znanosti došlo je 2014. godine do pokretanja studijskog programa – Preddiplomskog sveučilišnog studija kineziologije.

Ključne riječi: kineziologija, edukacija, Hrvatska, Osijek, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE KINESIOLOGICAL PROFESSION IN OSIJEK

The beginning of first teacher education started in Osijek in 1983 by the formation of the School of Education. After that, the Academy of Pedagogy was established, where it is necessary to emphasize the primary school and physical education. Few years later, the Academy became the Faculty of Pedagogy. In the school year 1998, the Study of Education became the High School of Education, and later on the Faculty of Teacher Education was formed. In 2014, the Faculty of Teacher Education changed its name into the Faculty of Education. The teachers of physical education were educated at the Academy of Pedagogy, scientific field kinesiology (physical education). From 1979 to 1986 teachers of education were educated at the Academy of Pedagogy, the Higher School of Physical Education. In Croatia, teaching at the Higher School of Physical Education started in Zagreb on November 3, 1959. The Higher School of Physical Education became a member of the University of Zagreb in 1967, and in the academic year 1973/1974 it became the Faculty of Physical Education. The Faculty of Physical Education changed its name into the Faculty of Kinesiology. In Split, the study of kinesiology was performed at the Faculty of Natural Science and Kinesiology until 2008. In 2008, the Faculty of Kinesiology in Split was established. In Osijek, as a result of society's need and the growth, of the Faculty of Education, the *baccalaureate* study program of kinesiology was formed.

Keywords: kinesiology, education, Croatia, Osijek, Faculty of Education

MILE MARINČIĆ¹, TATJANA TROŠT BOBIĆ², GORAN BOBIĆ³

¹ *Visoka škola Ivanić-Grad, Hrvatska /
College Ivanić-Grad, Croatia*

² *Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*

³ *Srednja škola Ivana Šveara, Ivanić-Grad, Hrvatska /
Ivan Švear High School, Ivanić-Grad, Croatia*

SPORT I BIOETIKA – ŠTO IM JE ZAJEDNIČKO?

U radu ćemo pokušati barem u nabačaju donijeti neke elemente koje sport i bioetiku čine bliskima i kompatibilnima, usuđujemo se reći – elemente u kojima se bioetika i sport preklapaju. Svjedoci smo da se bioetika kao mlada disciplina polako pozicionira u znanstvenom horizontu. Zasluge za neke od bioetičkih iskoraka (integrativna bioetika) zasigurno pripadaju i hrvatskom znanstvenom (bioetičkom) krugu. S druge strane, sport je već etabliran u znanosti. Otvoreno je pitanje: može li se govoriti o bioetici sporta kao disciplini i nije li to možda ishitrena disciplina ili je možda bolje ostati na razini govora o »bioetici i sportu« ili »bioetici u sportu«. U konačnici, da bi se pokušalo barem malo osvijetliti gore navedeno otvoreno pitanje, možemo otvoriti nova pitanja poput: što može etika u sportu naučiti od bioetike ili, obrnuto, što može bioetika naučiti od sporta i od etike u sportu? Najbolje bi bilo pronaći se u otvorenom dijalogu koji će biti utemeljen na interdisciplinarnosti.

Ključne riječi: bioetika, etika, sport, znanost

SPORTS AND BIOETHICS – WHAT DO THEY HAVE IN COMMON?

In this paper we will try to bring out at least some elements that make sports and bioethics close and compatible, we dare say elements in which bioethics and sports overlap. We are witnessing how bioethics as a young discipline is slowly taking its position on the scientific horizon. The credit for some of the bioethical steps (integrative bioethics) certainly belongs to the Croatian scientific (bioethical) circle. Sport, on the other hand, is already established in science. The question is: can sports bioethics be spoken of as a discipline, and if so, is not that a hurried discipline? Is it, therefore, better to speak about bioethics and sports or bioethics in sport? Ultimately, to try to shed light on

the question above, we can open new questions such as: what can ethics in sport learn from bioethics, or vice versa, what can bioethics learn from sport and ethics in sport? It is best to meet in an open and mutual dialogue based on interdisciplinarity.

Keywords: bioethics, ethics, sport, science

**MILOŠ MARKOVIĆ, ŽIVKO MISIRAČA,
BRANKA SAVOVIĆ, SANDRA RADENOVIĆ**

*Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia*

RODITELJI MLADIH SPORTAŠA KAO DIO SPORTSKE PUBLIKE

Tjelesna je aktivnost izuzetno značajna za pravilan rast i razvoj djeteta i treba je prakticirati od najmlađeg uzrasta. Važnost tjelesne aktivnosti naglašena je u uvjetima života suvremenog društva. Tehnologija je sve više zastupljena, a kretanje djece svedeno na minimum. Stoga se djeca uključuju u sustav sporta, u kojem natjecanje zauzima središnju ulogu. Roditelji vrlo često prisustvuju treninzima i natjecanjima djece. Cilj je ovog rada bio utvrditi utjecaj roditelja kao dijela sportske publike na djecu koja se bave sportom. Autori su željeli utvrditi u kojoj mjeri roditelji dolaze na treninge i utakmice svoga djeteta kako bi im dali podršku, uolikoj mjeri ometaju rad trenera na treningu i utakmici te da li kažnjavaju svoje dijete ukoliko pogriješi na natjecanju. Također, jedan je od zadataka bio utvrditi mišljenje roditelja o tome da li je vrijeđanje sudaca s tribina vid nasilja i utvrditi u kojoj mjeri oni daju sebi za pravo da polemiziraju sa sucima tijekom dječje utakmice. U istraživanju je sudjelovalo 255 roditelja djece iz pet različitih sportova koji su popunili anketu. Utvrđeno je da roditelji u velikoj mjeri ometaju rad trenera na treningu i utakmici iako je većina njih odgovorila da je trener kompetentan za kvalitetno obavljanje svoga posla. Što se tiče pritisaka na dijete, mali postotak roditelja kažnjava svoje dijete ako napravi neku grešku. Ono zbog čega treba biti zabrinut jest odgovor velikog broja roditelja da vrijeđanje sudaca nije vid nasilja i da oni to smatraju normalnom pojavom, kao i činjenica da je trećina ispitanika prisustvovala svadi roditelja protivničkih ekipa na tribinama, što je postalo, nažalost, sve češća pojava na dječjim natjecanjima.

Ključne riječi: djeca, roditelji, natjecanje, sportska publika

PARENTS OF YOUNG ATHLETES AS PART OF THE SPORTS AUDIENCE

Physical activity is highly significant for the regular growth and development of children, and it should be practiced from the youngest age. The importance of physical activity is emphasized in the life conditions of contemporary society. Technology is increasingly present, and children's movement reduced to a minimum. Therefore, children are included in a system of sport, where competition plays a central role. Parents attend children's training and competitions very often. The goal of this paper was to determine the influence that parents as part of a sports audience have on children practicing a sport. The authors wanted to determine the extent to which parents come to their child's training and matches in order to give support, the extent to which they obstruct the coach's work at training or match, and if they punish their child in case it makes a mistake in a competition. Also, one of the goals was to determine the parents' opinion on whether insulting referees from the stands is a form of violence and to determine the extent to which they give themselves the right to argue with referees during a child's match. Two hundred and fifty-five parents from five different sports, who completed a survey, participated in the research. It was established that parents obstruct the coach's work during training and matches to a large degree, even though the majority of them answered that the coach was competent and performed his work admirably. As far as putting pressure on the child is concerned, a small percentage of parents punished their child if they make a mistake. The thing that gives cause for worry is the answer given by a large number of parents that insulting the referees is not a form of violence and that they consider it a normal phenomenon, as well as the fact that a third of the respondents had been present during an argument at the stands between parents of opposing teams which has, unfortunately, become an increasingly frequent occurrence at children's competitions.

Keywords: children, parents, competition, sports audience

LUKA MARŠIĆ

*Klinički bolnički centar »Sestre milosrdnice«, Zagreb, Hrvatska /
Sisters of Mercy Clinical Hospital Center, Zagreb, Croatia*

KRETANJE U IGRI

U samoj igri, kretanje, bilo ono mentalno ili fizičko, donosi zbiljsko proširenje svijeta u odnosu na onaj aktualno dani. To kretanje, oko stvari koje nas okružuju, u nama izaziva porivnu i afektivnu reakciju stvarajući visoko kompleksne simbole u predodžbama našeg unutrašnjeg svijeta, s kojima se ophodimo i stvaramo nevidljive i zatvorene svjetove slika i fikcija. Takve slike i fikcije zatvorene na razini intuicije tjeraju logički i apstraktni aparat na djelovanje. Na tom raskršću, koje se nalazi između unutrašnjeg nedefiniranog svijeta i onog vanjskog, događaju s dvije bitne prijelomnice koje usmjeruju racionalne radnje prema predodžbama ne izlazeći prema van, zadovoljavajući svoj unutrašnji samodopadni egocentrični aparat stvarajući na razini psihičkih odrednica manipulativnost i sebičnost. U većini slučajeva u takvom konceptu kretanje kroz neku igru stvara se patologija i zatvoreni sustav samodestrukcije kako pojedinca, tako i neke određene grupe koja je zapala u takvu strukturu igre.

S druge strane, otvorenost i zbiljski susret porivne radnje koja ima ulogu rasterećenja i kreacije u svom djelovanju i komunikaciji s vanjskim svijetom stvara koncepte u kojima mašta i razigranost prelaze u kretanje višeg smisla, koje se očituje, primjerice, u razigranosti jezika, ruke, noge, stvarajući poruke koje donose estetske, etičke zapise, koje iskazuju ljepotu u njenoj slobodi. Tako nastaju prekrasne pjesme, koje svojom univerzalnošću preskaču svakidašnje izgovorenu zbilju, a ruke, koje koristimo u nizu običajnih radnji kako bismo zadovoljili svoje potrebe za običajnim ophođenjem sa stvarima, u jednom trenu transponiraju i nacrtaju ili isklešu neponovljivo i u duhu vječno likovno i arhitektonsko djelo. Noge, s kojima gazimo po blatnjavoj sadašnjosti, i koje nas nose amo-tamo, u nekoj nogometnoj utakmici, trčeći i udarajući naizgled bez veze napuhani mjehur zvani lopta, u trenu stvaraju ushite okupljajući mase koje čekaju čarobne kreacije kretanje u njenoj neobičajnosti i neizvjesnosti. Svaki od ovih triju nabrojanih organa karakterizira motorika kretanje u promjeni ritma, mijenjajući se u ophođenju u nekom prostoru s razine prilagođavanja do dominacije nad samim stvarima koje koriste za određenje svrhe. Npr. jezik savladava nemoguće premosnice kako bi prikazao vanjski svijet korigirajući svoje primitivne slogove ili riječi te opisao stvarnost koja se rađa u našim mislima i podijelio je sa svijetom. U obliku simbola. Ruka prilagođava svoje funkcije primarnom opstanku pridržavanja u nesvjesnom zatvaranju primica-

nja samih stvari (hrane) usnama, zamjenjujući usne u ranoj dojenačkoj fazi i pripomoć odraslih, kako bismo u racionalnoj fazi rukama kreirali apstraktne funkcije dajući okolini i samim stvarima koje nas okružuju i koje dodirujemo sasvim novi realni i simbolički smisao. Strašan mentalni i racionalni put čovjek treba proći da bi zabio čavao u neku dasku, sa čekićem u ruci i sa čavlom u drugoj. Konceptualnost tog čina na razini općenitosti u nekom momentu prelazi u specifičnost reakcije ruku, stavljajući ih u pozicije autonomnosti reakcije, koja sad može isklesati Davida ili »zafitiljiti« loptu poput Balića ili potegnuti obarač u ime viših ili nižih ciljeva. Noge, savladavajući promjenjivi reljef, u konstelaciji vremena i prostora, u činu bijega, saginjanja, čučanja, puzanja, dizanja u višu perspektivu kako bi se definirao situacijski problem u lovu ili nekom primitivnom radu, stvorile su mentalnim mapama mogućnost da sam hod može imati strašnu promjenu ritma, transformirajući tijelo koje može, u igri ili plesu, stvarati viši smisao pokreta, bijeg iz primarne funkcije. Akumulirajući svoj senzibilni karakter u ophođenju sa stvarima oko sebe, koje služe za izgradnju, rasterećujući nagoni aparat, otvara se prostor za razvijanje motoričke mašte, gdje izmjene aspekata u okvirima promjenjivih ili stabilnih okolnosti stvaraju kreativni čin apstrakcije koja nadilazi zadanost same stvari.

Ključne riječi: igra, kretanje, destrukcija, otvorenost, kreativnost

MOVEMENT IN PLAY

In play itself, movement, be it mental or physical, brings about a real expansion of the world from what is currently given. This movement, around the things that surround us, provokes a stimulating and affective reaction in us, becoming highly complex symbols in the images of our inner world, which we deal with and create invisible and closed worlds of images and fiction. Such images and fictions closed at the level of intuition drive the logical and abstract apparatus to action. In this intersection, from the undefined inner world to that external event, two essential turning points occur that direct rational actions towards the notions without going outwards, satisfying their inner self-deprecating egocentric apparatus, creating at the level of psychic determinants manipulability and selfishness. In most cases, in such a concept of moving through a play, a pathology and a closed system of only destruction of both the individual and some particular group that has fallen into such a structure of a play is created.

On the other hand, the openness and the real encounter of the impulse action, which has the role of unburdening and creation in its activity and com-

munication with the outside world, creates concepts where imagination and playfulness move into the movement of higher meaning, manifested for example in the playfulness of language, hands, feet, creating messages that bring aesthetic, ethical records that show the beauty in its freedom. Thus, beautiful songs are created, which, by their universality, skip the everyday spoken reality, and the hands we use in a series of ordinary actions to satisfy our needs for ordinary adherence to things in a single moment transpose and draw or carve out a unique and eternal art and architectural work. Feet, with which we tread on the muddy present, carrying us there, in a football match, running and hitting a seemingly inflated bubble, called a ball, in an instant create elation by gathering masses waiting for magical creations of motion in its unconventionality and uncertainty. Each of these three organs is characterized by a motor of movement in a change of rhythm, changing in behaviour in some space from the level of adaptation to the dominance of the very things that they use for a purpose. For example, language overcomes impossible bypasses in order to portray the outside world by correcting its primitive syllables or words, to describe the reality that is born in our thoughts, and to share it with the world – in the form of symbols. The hand adapts its functions to the primary survival of adherence by unconsciously closing the receiving of the very things (food) to the lips, replacing the lips in the early infant stage and the help of the adult, as in the rational stage hands create abstract functions by giving the environment and the things that surround it, things that we touch, a completely new real and symbolic meaning. The awful mental and rational path one has to go through in order to ram a nail into a board, with a hammer in your hand and with a nail in the other, the conceptuality of this act at the level of generality at some point goes beyond the specifics of the reaction of hands, putting them in positions of the autonomy of a reaction, so now a person can carve out a David, hurl a ball like Balić or pull the trigger for higher or lower goals. The feet, mastering the changing terrain, in the constellation of time and space, in the act of running, bending, squatting, crawling, elevating to a higher perspective to define a situational problem in hunting or some primitive work, have given mental maps the possibility that walking alone can have a tremendous change of pace, transforming the body that can, in play or dance, create a higher sense of movement, escape from its primary function. Accumulating its sensible character in dealing with the things around it that serve to build, unburdening the instinctive apparatus, a space is opened for the development of motor imagination, where changes of aspect in the framework of changing or stable circumstances, create a creative act of abstraction that goes beyond the possibility of the task itself.

Keywords: play, movement, destruction, openness, creativity

IRENA MARTÍNKOVÁ

*Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Karlovo sveučilište, Prag, Češka /
Faculty of Physical Education and Sport, Charles University, Prague, Czech
Republic*

UNISEX SPORT: KAKO RJEŠAVATI BINARNOST

Povijesno se većina sportova temelji na binarnoj podjeli muškaraca i žena. No, u posljednje vrijeme, »binarnost« je dovela do raznih problema. Prvo ću identificirati neke od ovih problema i pozabaviti se njima, a zatim ću iznijeti različita rješenja koja su predložili brojni autori.

Jedno od tih rješenja su miješani sportovi. Objasniti ću različite vrste »miješanja« spolova u sportu, razlikujući miješane sportove (sportovi s dodijeljenim položajem za veći broj muškaraca i žena u timu) i *unisex sportove* (u kojima se sudjelovanje temelji na zaslugama, a ne na raspodjeli mjesta u timu na temelju spola).

To vodi u raspravu o tome kako se postojeći sportovi mogu modificirati – ili o tome kako se mogu stvoriti novi sportovi – tako da se binarni stil može svladati primjerom *unisex sportova*.

Ključne riječi: *unisex sport*, binarnost, miješani sportovi, binarni stil

UNISEX SPORT: HOW TO TACKLE THE BINARY

Historically, most sports have been based on the binary division of men and women. However, in recent times, “the binary” has thrown up various problems. Firstly, I shall identify and address some of these problems, and secondly, I shall present various solutions that have been suggested by a number of authors.

One of these solutions is mixed sports. I shall explain different kinds of ‘mixing’ of the sexes in sport, distinguishing between mixed sports (sports with an allocated position for a number of men and women in a team) and unisex sports (in which participation is based on merit, not on the allocation of a place in a team based on sex).

This leads to a discussion of how existing sports might be modified – or of how new sports could be created – so that the binary can be overcome with the example of unisex sports.

Keywords: unisex sport, binary, mixed sports, binary style

NIKOLA MIJATOV¹, SANDRA RADENOVIĆ², MILOŠ MARKOVIĆ²

¹ *Institut za suvremenu povijest, Beograd, Srbija /
Institute of Contemporary History, Belgrade, Serbia*

² *Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sports and Physical Education, University of Belgrade, Serbia*

OBJEKTIVIZACIJA ŽENSKOGA TIJELA NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA

Više od jednoga vijeka istrajava objektivizacija žena u vidu čirlidersica (*cheerleaders*) na sportskim događajima. Daleko od centra tih događaja, lascivni nastupi čirlidersica dio su perifernog dijela sportskog događaja i doprinose jačanju kulta tijela u suvremenom sportu kroz njegovu seksualizaciju iza koje sasvim sigurno stoji profit koji ubiru organizatori tih događaja. Međutim, drugačiji je pristup moguć i autori navode primjer košarkaškog kluba Alba iz Berlina, čija je uprava odlučila da nakon 25 godina čirlidersice tog kluba prestanu nastupati u pauzama na mečevima. Kao razlog uprava navodi činjenicu da pojava mladih, atraktivnih žena-zabavljačica nije prikladna današnjem vremenu jer klub nastoji promovirati žene u sportu kao košarkašice koje bi mogle biti uzor mladim djevojkama. Sličan razlog zbog kojeg nemaju čirlidersice navode i neki klubovi Nacionalne lige američkog nogometa (NFL). Navedeni bi primjeri trebali potaknuti šire zanimanje za ovu problematiku iz kompleksne sfere bioetike sporta, permanentnu i normaliziranu objektivizaciju žena kroz čirlidersice za koje u modernom društvu ne bi trebalo biti mjesta.

Ključne riječi: žensko tijelo, sportski događaji, objektivizacija, bioetika sporta

OBJECTIFICATION OF THE FEMALE BODY AT SPORTS EVENTS

The objectification of women as cheerleaders at sports events persists for more than a century. Far from the centre of these events, lascivious performances of cheerleaders are a peripheral part of a sports event and contribute to the strengthening of the cult of the body in contemporary sport through its sexualisation, while the reason for this undoubtedly lies in profit that goes to the organizers of these events. However, a different approach is possible, and authors state an example of the Alba basketball club from Berlin, whose management after 25 years decided to stop the practice of cheerleading during games. As a reason for this, the management stated the fact that the appear-

ance of young attractive women cheerleaders is not convenient today because the club strives to promote women in sport as basketball players, that could be role models for young girls. A similar reason for not having cheerleaders can be found in some clubs from the National Football League in the USA. The mentioned examples should encourage a broader interest for this issue from the complex sphere of sports bioethics, namely the permanent and normalized objectification of women through cheerleading that should not be a part of modern society.

Keywords: female body, sporting events, objectification, bioethics of sport

IVAN MIŠKULIN, MAJA MIŠKULIN

*Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

MEĐUODNOS STAVOVA PREMA DOPINGU I UPORABE DOPINGA

Doping i upotreba tvari za postizanje boljih rezultata kod sportaša postali su posljednjih godina jedna od gorućih tema. Čini se da postoji mnogo čimbenika koji utječu na to hoće li se netko odlučiti konzumirati zabranjenu supstancu, a stav sportaša prema dopinguju jedan je od njih. Cilj ovog istraživanja bio je procijeniti povezanost odnosa prema dopinguju i korištenja dopinga kod populacije sportaša grada Osijeka.

Ovo presječno istraživanje provedeno je pomoću posebno osmišljenog upitnika u razdoblju od kolovoza do listopada 2019. godine na prigodnom uzorku sportaša iz grada Osijeka.

Istraživanje je pokazalo da upotreba dopinga nije previše rasprostranjena među osječkim sportašima te da postoji pozitivna povezanost odnosa prema dopinguju i korištenja dopinga. Nadalje, istraživanje je otkrilo kako usmjerenost prema boljem rezultatu utječe na uporabu dopinga. Može se zaključiti da je potrebno staviti veći naglasak na promjenu stavova prema dopinguju i provođenje dodatne edukacije kako bi se smanjila uporaba dopinga.

Ključne riječi: stavovi, sportaši, doping, anketno ispitivanje, Osijek

INTERCONNECTION BETWEEN ATTITUDES TOWARD DOPING AND DOPING USAGE

Doping and the use of performance-enhancing drugs in athletes have become hot topics in recent years. There seem to be many factors that will influence whether one will opt to use a banned substance, and an athlete's attitudes toward doping is one of them. This study aimed to evaluate the interconnection between attitudes toward doping and doping usage in the athlete population of the city of Osijek.

A cross-sectional study with a specially designed questionnaire was done during the period from August to October 2019 among available samples of athletes from the city of Osijek.

The study showed that doping usage is not so prevalent among Osijek athletes and that there is a positive interconnection between attitudes toward doping and doping usage. Furthermore, the study had revealed that win orientation affects the doping attitude. It can be concluded that it is necessary to put more emphasis on changing attitudes towards doping and implementing additional educational programs in order to decrease doping usage further.

Keywords: attitudes, athletes, doping, questionnaire study, Osijek

TOMISLAV NEDIĆ

*Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

UVODNIK U SPORTSKO PRAVO

U današnjem vremenu sport predstavlja jednu od glavnih aktivnosti suvremenog društva koju više i ne možemo potpuno označiti sporednom aktivnosti. U valu sve većeg razvoja profesionalnog i amaterskog sporta te svih onih okolnosti koje su vezane uz iste, dolazi do potrebe normativnog reguliranja svih aktivnosti i pojava vezanih uz sam sport. U tom je pogledu cilj ovog predavanja predstaviti osnovne postavke sportskog prava, a poglavito njegovu definiciju, određenje te pravne izvore, koji daju normativni pravni okvir prilikom postupanja u sportu i izvan njega.

Ključne riječi: pravo, profesionalni sport, amaterski sport, aktivnost

INTRODUCTION TO SPORTS LAW

Nowadays, sport is one of the main activities of modern society, which can no longer be characterized entirely as ancillary activity. In the wave of the increasing development of professional and amateur sports and all those circumstances that are related to them, there is a need for normative regulation of all activities and phenomena related to sport itself. In that sense, this lecture aims to outline the basic scheme of sports law, and in particular its definition and legal sources, which all provide a normative legal framework for acting in and out of sport.

Keywords: law, professional sport, amateur sport, activity

JIM PARRY

*Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Karlovo sveučilište, Prag, Češka /
Faculty of Physical Education and Sport, Charles University, Prague, Czech Republic*

ŠTO NE VALJA S DOPINGOM U SPORTU?

Općenito se pretpostavlja da je doping u sportu pogrešan. Naravno, neki oblici dopinga protivni su pravilima i povlače ozbiljne sankcije. Moje će pitanje biti: ako je doping pogrešan, zašto je pogrešan? Što je to što doping čini pogrešnim?

Obradit ću nekoliko preporučenih odgovora na pitanje zašto je doping pogrešan:

- zato što lijekovi povećavaju učinkovitost,
- zato što (neki) lijekovi dopuštaju sportašima da jače treniraju,
- zato što su lijekovi neprirodni,
- zato što njihova upotreba prisiljava druge da ih koriste,
- zato što su štetni,
- zato što su ilegalni.

Tvrdim da su svi ovi odgovori neprimjereni, a u zaključku predlažem rješenje.

Ključne riječi: doping, sport, štetno, nelegalno

WHAT IS WRONG WITH DOPING IN SPORT?

It is generally assumed that doping in sport is wrong. Of course, some forms of doping are against the rules and attract serious sanctions. My question will be: if doping is wrong, why is it wrong? What is it about doping that makes it wrong?

I shall address a number of suggested answers to this question:

- Because drugs enhance performance;
- Because (some) drugs allow athletes to train harder;
- Because drugs are unnatural;
- Because their use forces others to use them;
- Because they are harmful;
- Because they are illegal.

I argue that all of these six answers are inadequate, and I conclude with a suggested solution.

Keywords: doping, sport, harmful, illegal

IVAN PERIĆ

*Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

SUPLEMENTACIJA GVANIDINSKOM KISELINOM

Kreatin je organski spoj koji sudjeluje u opskrbi mišića energijom te se kao takav proizvodi u bubrezima, jetri i gušterači biosintezom glicina, arginina i metionina. Čovjekov je organizam u stanju na dnevnoj bazi proizvesti oko 2 g kreatina, što zasigurno nisu dovoljne količine za osobe koje žele postići veći nivo svojih funkcionalnih sposobnosti, osobito motoričkih, poput snage i brzine. Iako postoje mnogi dokazi o pozitivnim učincima kreatinske suplementacije na poboljšanje sposobnosti kod sportaša, pojedina istraživanja pokazuju da egzogena primjena kreatina inhibira endogenu biosintezu gvanidinske octene kiseline koja je prirodni prekursor kreatinu. Također, pokazalo se da egzogena konzumacija gvanidinske octene kiseline osim svojih biokemijskih indikatora u većoj mjeri podiže razinu seruma kreatina i kreatinina. Suplementacija

gvanidinskom octenom kiselinom ipak pokazuje nekompletan biokemijski proces pretvorbe u kreatin zbog povišene razine gvanidinske octene kiseline izlučene iz organizma putem urina. Osim navedenih spoznaja, postoje indicije da gvanidinska octena kiselina potiče lučenje inzulina, djeluje na povećanje razine gama-aminomaslačne kiseline koja djeluje i kao neurotransmitter, zadužena je za inhibiciju organizma, osobito u stresnim situacijama, te je pokazala ogroman potencijal za poboljšanje sposobnosti izazivajući pojačano prirodno lučenje hormona rasta koji može reducirati postotak masti i povećati mišićnu masu.

Ključne riječi: kreatin, suplementacija, gvanidinska kiselina

SUPPLEMENTATION BY GUANIDIC ACID

Creatine is an organic compound that participates in the supply of muscle energy, and as such, is produced in the kidneys, liver, and pancreas by the biosynthesis of glycine, arginine, and methionine. The human body is able to produce about 2 g of creatine on a daily basis, which is certainly not enough for people who want to achieve a higher level of their functional abilities, especially motor, such as strength and speed. Although there is evidence of the positive effects of creatine supplementation on fitness enhancement in athletes, some studies show that exogenous creatine administration inhibits endogenous guanidic acetic acid biosynthesis, which is a natural precursor to creatine. Exogenous consumption of guanidic acetic acid has also been shown to increase serum creatine and creatinine levels in addition to its biochemical indicators. Supplementation with guanidic acetic acid nevertheless shows an incomplete biochemical process of conversion to creatine due to elevated levels of guanidic acetic acid excreted in the body via urine. In addition to these findings, there are indications that guanidic acetic acid stimulates insulin secretion, acts to increase the level of gamma-aminobutyric acid, which also acts as a neurotransmitter, is responsible for inhibiting the body, especially in stressful situations, and has shown tremendous potential for enhancing ability by inducing enhanced natural secretion of growth hormone that can reduce the percentage of fat and increase muscle mass.

Keywords: creatine, supplementation, guanidine acetic acid

JOSIP PERIŠA, JAKOV ERDELJAC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

POLITIČKI ISTUPI SPORTAŠA NA VELIKIM SPORTSKIM NATJECANJIMA

U ovome ćemo izlaganju predstaviti problematiku moralne odgovornosti sportaša za političke istupe na velikim sportskim natjecanjima koja prati cijeli svijet. Upozorit ćemo i na pozitivne i na negativne aspekte njihovih javnih istupa. Sportaši su u većini slučajeva uzori običnim građanima koji njeguju veliki medijski interes i veliku medijsku pozornost. S jedne strane, siromašnim afričkim zemljama jedina je nada da svijet sazna kakvo je stanje u njihovoj zemlji to da na stanje upozna vrhunski sportaš koji je iznimno medijski popraćen. S druge strane, sportaši su prije svega sportaši i trebamo se pitati odakle im legitimitet za javne političke istupe na natjecanjima. Primjerice, trebaju li srpski sportaši snositi moralnu odgovornost zbog bojkotiranja sviranja kosovske i albanske himne na dodjeli medalja na Olimpijskim igrama ili otkud ukrajnjskim sportašima legitimitet da istu stvar čine kada se svira ruska himna? Iznijet ćemo i niz primjera sportaša koji su javno politički istupili na velikim natjecanjima i tako privukli veliku pažnju te izazvali mnoštvo pozitivnih i negativnih reakcija javnog mnijenja i političara.

Ključne riječi: sportaši, sportska natjecanja, politički istupi, moralna odgovornost, medijski interes

POLITICAL ACTIONS OF ATHLETES AT BIG SPORTING EVENTS

In this lecture, we will present the issue of athletes' moral responsibility for political appearances in major sports competitions that are watched around the world. We will point out both the positive and the negative aspects of their public actions. In most cases, athletes are role models for ordinary citizens who cultivate high media interest and high media attention. On the one hand, sports are one of the primary sources of media attention for the poor African countries who have exceptional athletes that have an even more exceptional follower base. On the other hand, athletes are first and foremost athletes, and we have to wonder if their public political appearances, in competitions, is legitimate. For example, do Serbian athletes have a moral responsibility to boycott the

playing of Kosovo's and Albanian national anthems at the Olympic Games or do Ukrainian athletes have the legitimate ground of doing the same thing when the Russian anthem is playing? We will also present several examples of athletes who have made public political appearances in major competitions and thus received a great deal of attention and a lot of positive and negative criticisms, both from the public and political side.

Keywords: athletes, sporting events, political appearances, moral responsibility, media interest

ŽELJKO POPOVIĆ, ZORAN MALEČIĆ, ANA POPOVIĆ

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ETIČKA NAČELA JUDA

Judo je relativno mlad sport, ali s vrlo dugom tradicijom. U sebi uspješno objedinjuje sport kao olimpijsku disciplinu i kao borilačku vještinu. Zbog toga, a najviše zaslugama svoga osnivača Jigora Kana, postao je prepoznatljiv i vrlo popularan u cijelome svijetu. Etička se načela usađuju svakom početniku, bio on odrastao čovjek ili dijete predškolske dobi. U radu su prikazana osnovana načela juda koja se primjenjuju na treninzima i natjecanjima kako ih je zamislio njihov tvorac. Proklamirana načela ovog popularnog sporta danas se prihvaćaju i drugdje – u obrazovnim i odgojnim ustanovama u cijelome svijetu, obiteljima, radnim mjestima, u liječenjima i prevenciji mnogih tjelesno i psihički oboljelih, u svakodnevnom životu. Drugačije rečeno: kako je judo postao način života onih koji ga prakticiraju.

Ključne riječi: judo, etička načela, odgoj kroz sport, borilačka vještina

THE ETHICAL PRINCIPLES OF JUDO

Judo is a relatively young sport, but with a very long tradition. It successfully combines sport as an Olympic discipline and as a martial art. Because of this, and to the highest credit of its founder, Jigoro Kano, it has become recognized and very popular around the world. Ethical principles are instilled in every beginner, whether he is a grown man or a child of preschool age. The

paper presents the basic principles of judo applied in training and competitions as conceived by its creator. The proclaimed principles of this popular sport are now accepted elsewhere – in educational institutions around the world, within families, in workplaces, in the treatment and prevention of many physically and mentally ill persons, in everyday life. In other words: how judo has become a way of life for those who practice it.

Keywords: judo, ethical principles, education through sport, martial arts

EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS

*Filozofski fakultet, Nacionalno i kapodistrijsko sveučilište u Ateni, Grčka /
School of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens, Greece*

ŠTO JE (MORALNO) POGREŠNO S DOPINGOM? KANTOVSKA PERSPEKTIVA

Ključni argument protiv farmaceutski poboljšanih performansi sportaša (u nastavku »dopinga«) jest da su kemijske tvari koje se koriste u tu svrhu štetne ili čak kobne za zdravlje sportaša. Iz libertarijanske perspektive, međutim, čini se da ova činjenica više zahtijeva detaljne informacije koje se pružaju sportašima kako bi odlučili hoće li se farmaceutski poboljšati, negoli potpuno odbacivanje i zabranu dopinga. Čak štoviše, pristup farmaceutskim sredstvima često se predstavlja kao pravo na slobodu koju sportašima treba omogućiti ako to žele ili kao pravo nemiješanja u njihov interes. U ovom ću izlaganju argumentirati protiv dopinga s kantovskog stajališta. Tvrdit ću da je doping moralno neprihvatljiv kao krajnje iracionalan izbor, onaj koji racionalni moralni djelatnici nikada ne mogu napraviti, i to uglavnom iz dva razloga: s jedne strane doping je varanje, to jest laganje, što je uvijek logički samoporažavajuće, a samim tim i moralno neopravdano; s druge strane, doping koristi čovječanstvo u vlastitoj osobi samo kao sredstvo, a ne istovremeno i kao cilj, što je podjednako paradoksalno i stoga moralno neprihvatljivo. Završit ću gledištem da doping predstavlja tipičnu promjenu paradigme jer, kada se primijeni u sportu, čini znanstvenu, a ne atlešku instanciju natjecanja.

Ključne riječi: doping, kantovska perspektiva, moralno neprihvatljivo, varanje

WHAT IS (MORALLY) WRONG WITH DOPING? A KANTIAN PERSPECTIVE

The key argument against pharmaceutically enhancing athletes' performance (henceforth: 'doping') is that the chemical substances that are used to this purpose are detrimental or even fatal to the athletes' health. From a libertarian perspective, however, this fact seems more to call for thorough information provided to athletes to decide whether they will be pharmaceutically enhanced, rather than for a blanket rejection of – and a ban imposed upon – doping. Even more so, having access to pharmaceutical enhancement is often showcased as a liberty-right that athletes should be allowed to enjoy if they wish so, or as a right of noninterference on their behalf. In this presentation, I will argue against doping from a Kantian point of view. I will claim that doping is morally unacceptable as utterly irrational choice, one that can never be made by rational moral agents, and this mostly for two reasons: on the one hand doping is cheating, that is, lying, which is always logically self-defeating and hence morally unjustifiable; on the other, doping is using humanity in one's own person only as a means, and not at the same time also as an end, which is equally paradoxical and hence morally unacceptable. I will conclude with the view that doping constitutes a typical paradigm shift since when applied to sports, makes it a scientific rather than an athletic instance of competition.

Keywords: doping, Kantian perspective, morally unacceptable, cheating

DINA STEFANOVIĆ

*Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade, Serbia*

PITANJE JEDNAKOSTI BIOLOŠKE I TRANSRODNE ŽENE U SPORTU – TRANSRODNOŠT KAO PITANJE ODNOSA SPOLA I RODA U FEMINIZMU

Kroz povijest su žene u raznim aspektima življenja bile diskreditirane na osnovi svojih spolnih obilježja i bioloških predispozicija. Tako je bilo i u sportu. Tek početkom 20. vijeka žene se aktivnije uključuju u sportske manifestacije i bilježi se sudjelovanje žena na drugim Olimpijskim igrama, u takozvanim sportovima više klase. U godinama koje su uslijedile žene počinju aktivno sudjelovati i u drugim sportovima, a danas slavimo pobjede ženskih timova

koje favoriziramo iako je donedavno takav oblik društvenog iskazivanja zadovoljstva bio rezerviran isključivo za pobjede muških timova.

Ipak, ne čini se da je nastupilo doba jednakosti za žene u sportu. Prije nekoliko mjeseci, javnost je zaintrigirala vijest da je Rachel McKinnon, transrodna žena, osvojila titulu na međunarodnom biciklističkom turniru u ženskoj kategoriji. Ovaj događaj otvorio je brojna pitanja i uzdrmao neke temelje feminizma. Da li transrodne žene imaju povlašten položaj u odnosu na biološke žene? Da li feminizam nastoji osigurati prava i jednakost na osnovi spolnih obilježja ili na osnovi rodnosti? Da li aktivnosti transrodnih žena u sportu pozivaju na priznanje istosti, umjesto jednakosti? Da li je učešće transrodnih žena u sportu (još jedan) vid patrijarhalnog isključivanja žena iz društvenog života? Kako bi trebalo regulirati položaj transrodnih osoba u sportu i da li će uključivanje transrodnih žena u ženske sportske kategorije ugroziti položaj bioloških žena? Da li je društvo spremno za primjenu ljudskih prava i feminističkih teorija?

Ključne riječi: feminizam, transrodnost, jednakost, sport

QUESTION OF EQUALITY OF BIOLOGICAL AND TRANSGENDER WOMEN IN SPORT – TRANSGENDERISM AS QUESTION OF SEX AND GENDER RELATION IN FEMINISM

During history, in multiple life aspects, women were discredited because of their sex and biological predispositions. Women in sport had the same problems; only at the beginning of the 20th century women began to have an active role in sports events. The first participation of women at the Olympic games was at the second Olympic games, in upper-class sports. Years after that, women slowly began to participate in other sports as well, and today we celebrate victories of our favourite women's teams, although just a few years ago that shape of social demonstration of happiness was reserved only for men's teams.

Still, there are doubts that the era of final equality for women in sport is present at the moment. A couple of months ago, the public was intrigued by the victory of Rachel McKinnon, a transgender woman at an international cycling tournament in women's category. Rachel's victory opened numerous questions and shook some of the foundations of feminism. Do transgender women have a privileged position over biological women? Does feminism tend to ensure rights and equality based on sex – or gender? What if tournament activities of transgender women in sport are calling for sameness instead of endangering?

Is the participation of transgender women in sport (just one more) shape of patriarchal exclusions of biological women from social life? How should we regulate the position of transgender people in sports? Could it be possible that the inclusion of transgender women in women's categories in sport endanger the status of biological women? Is society ready for the application of human rights and feminist theories?

Keywords: feminism, transgenderism, equality, sport

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

*Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Department of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

BIOETIKA I SPORT – PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST

U radu ću dati pregled povijesti i razvoja, rastućeg i sadašnjeg propulzivnog stanja i mogućih izgleda bioetike sporta u okviru filozofije sporta.

U prvom ću dijelu predstaviti kratku povijest bioetičkog razmatranja sporta u literaturi. Ovdje ću istražiti njihov odnos s općom bioetikom s jedne i filozofijom sporta s druge strane. Također ću predložiti definiciju subdiscipline i razgraničiti tematski opseg.

U drugom dijelu pokazat ću da bioetička pitanja u sportu imaju značajno i važno mjesto u sadašnjoj raspravi o sportu, baveći se najtežim slučajevima (M. Rehm, C. Semenya) u suvremenom sportu, koji dovode u pitanje naše razumijevanje sporta i ugrožavaju sam integritet sporta.

U završnom dijelu navest ću neke buduće izgleda i moguću ulogu bioetike sporta.

Ključne riječi: bioetika, bioetika sporta, filozofija sporta, perspektive budućnosti

BIOETHICS AND SPORT – PAST, PRESENT, FUTURE

In this paper, I will provide an examination of the history and development, growing and present propulsive state, and possible prospects for the bioethics of sport within the frame of the philosophy of sport.

In the first part, I will present a short history of bioethical considerations of sport within literature. Thereat, I will examine their relation to general bioethics on the one hand and the philosophy of sport on the other. Also, I will propose the definition of the subdiscipline and delineate the thematic scope.

In the second part, I will show that bioethical issues in sport have a significant and important place in the present debate on sport, dealing with the most cumbersome cases (M. Rehm, C. Semenya) in contemporary sport that question our understanding of sport and threaten the very integrity of sport.

In the final part, I will indicate some future prospects and the possible role of the bioethics of sport.

Keywords: bioethics, bioethics of sport, philosophy of sport, future prospects

JOSIP TIŠLAR, NIKOLINA KOPRIVNJAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ETIČKA KRIZA PROFESIONALNOG SPORTA

Danas možemo svjedočiti kako je sport našao put u mnoge sfere ljudskog djelovanja i života, ali profesionalni sport uvijek će ostati zasebna kategorija te ga kao takvog i promatramo. Kada govorimo o sportu kao profesiji rijetko kada ćemo spominjati zdravstvene beneficije ili druge učinke koje sport općenito posjeduje. Pogled na ovaj suženi pojam sporta više se orijentira na novac, poslovne odluke i krajnje rezultate. Tako će se ovo izlaganje baviti nizom stvarnih i suvremenih primjera koji ukazuju na velike etičke propuste ili probleme. Neke od tema koje ćemo dotaknuti bit će razni oblici diskriminacije, loši uvjeti pa čak i moderni oblik ropstva. Sve su to realnosti profesionalnog sporta koje kao obični ljudi možda nikada nismo ni primijetili. Krajnji cilj izlaganja jest adresiranje i kategoriziranje ovih problema (s nadom da će se naći rješenja), ali i samo podizanje svijesti o ovoj možda zanemarenoj strani profesionalnog sporta.

Ključne riječi: profesionalni sport, etika, kriza, diskriminacija, problem

ETHICAL CRISIS OF PROFESSIONAL SPORT

Today, we can witness how sport found its way to many fields of human life, but professional sport will always be in its own category, and we observe it as such. When we talk about professional sport, we rarely mention it being beneficiary for health or its other positive effects. The way we look at it is usually more oriented on money, business decisions, and final results. Thus, this presentation will focus on a series of real and contemporary examples that indicate major ethical oversights and issues. Some of the main topics of this presentation will be various forms of discrimination, poor conditions, even a modern form of slavery. All of those are different realities that we, as ordinary people, maybe never even noticed. The main goal of this presentation is addressing and categorizing these issues (with the hope of finding a solution) but also to raise awareness of this slightly neglected side of professional sport.

Keywords: professional sport, ethics, crisis, discrimination, problem

OKRUGLI STOL

**Veganstvo i sport:
razbijanje mita o nužnosti mesojedstva
u aktivnom bavljenju sportom**

ROUND TABLE

**Veganism and Sport:
Breaking the Myth of the Necessity of
Carnivorousness in Active Sport**

Vegetarijanstvo (kao bezmesna prehrana) i veganstvo (koje u prehrani nalaže izostavljanje ne samo mesa nego i svih drugih proizvoda životinjskog porijekla, a povrh toga podrazumijeva i stil života koji u potpunosti isključuje eksploataciju životinja) još uvijek se smatraju i nazivaju »alternativnima«, »bizarnima«, pa i »štetnima«. Razlog tome je činjenica da mesojedstvo nije samo najprošireniji i najuobičajeniji način ljudske prehrane nego se smatra i standardom ljudske prehrane, kao što se eksploataciju životinja u svrhu ljudskoga življenja i dobrobiti smatra neizbježnom. U prilog vegetarijanstvu i veganstvu govore mnogi zdravstveni i ekološki argumenti, tako da se mesojedstvo u velikoj mjeri oslanja na predrasude i mitove. Jedan od tih mitova kaže da je prehrana životinjskim mesom nužna za ljudsko zdravlje općenito i tjelesnu snagu napose. No primjeri osoba koje su vegani, a svakodnevno su izložene velikim tjelesnim naporima, razbija taj mit. Na ovom okruglom stolu o tome će govoriti nekoliko sportaša-vegana.

Damir Mesec je *online* osobni trener specijaliziran za trčanje, biciklizam i triatlon. Od 2008. trenira rekreativce i sportaše. Uz njegovu pomoć, znanje i iskustvo te visoke standarde koje ima u trenerskom poslu, do sada je preko 400 sportaša i rekreativaca u Hrvatskoj i diljem svijeta ostvarilo svoje željene ciljeve i snove. Osim toga, deset puta bio je Ironman, jedanput Ironman prvak Hrvatske, petnaest puta Ultratrail Finisher te pobjednik više od stotinu utrka u Hrvatskoj, od 5 kilometara do maratona, u 26 godina karijere. Vegan je od 2012.

Tihana Majer je cijeli život u sportu – jedan dio kao sportašica, jedan kao trenerica, a trenutno oboje. U trenerskom je poslu od 2010., a 2018. pokreće vlasti-

Vegetarianism (as a meatless diet) and veganism (which requires the omission of not only meat but also all other products of animal origin in diet, and in addition implies a lifestyle that completely eliminates the exploitation of animals) are still considered and referred to as “alternative”, “bizarre”, and even “harmful”. The reason for this is the fact that carnivorousness is not only the most widespread and common way of human diet but is also considered the standard of human diet, as the exploitation of animals for the purpose of human life and well-being is considered inevitable. There are many health and environmental arguments in support of vegetarianism and veganism, so carnivorousness heavily relies on prejudices and myths. One of these myths says that consuming animal meat is essential for human health in general and body strength in particular. But the examples of persons who are vegans, and are exposed to great physical exertion on a daily basis, dispels this myth. Several vegan athletes will discuss this subject at the roundtable.

Damir Mesec is an online personal trainer specialised in running, cycling, and triathlon. Since 2008 he has been training recreationists and athletes. With his help, knowledge, experience, and the high standards he has in the training business, so far over 400 athletes and recreationists in Croatia and around the world have achieved their desired goals and dreams. In addition, in 26 years of his career, he was Ironman ten times, the Ironman Champion of Croatia once, Ultratrail Finisher fifteen times, and a winner of more than a hundred races in Croatia, from 5 kilometres to the marathon. He has been vegan since 2012.

Tihana Majer has been in sports all her life – one part as an athlete, one

tu dvoranu u Višnjevcu. Olimpijskim se dizanjem utega bavi od 2015., kad je i postala veganka. Od tada je državna prvakinja i nositeljica rekorda u sve tri discipline, u nekadašnjoj kategoriji do 48 kilograma, odnosno sadašnjoj do 45 kilograma. S reprezentacijom je nastupala na dva europska i jednom svjetskom prvenstvu.

Igor Drašković se bavi ultra trail trčanjem od 2013. te je u zadnjih pet godina sudjelovao na brojnim domaćim i međunarodnim utrkama. Posebno ga privlače velike duljine i tehnički zahtjevni tereni s puno uspona koji testiraju izdržljivost. Među najveće uspjehe ubraja dvostruki završetak (2017., 2019.) jedne od najtežih trail utrka na svijetu, *Tor des Geants*, duljine 339 kilometara s 3000 metara visinske razlike. Vegan je od 2009.

Mislav Skrepnik je bivši natjecatelj u bodybuildingu. Upravo ga je taj sport potaknuo na rad s ljudima u području fitnessa. Nakon certificiranja za trenera fitnessa na Fitnes učilištu, upisao je Kineziološki fakultet s usmjerenjem kineziterapije i šestogodišnju školu za tjelesno orijentiranu psihoterapiju. Uz individualne treninge drži grupne treninge koji integriraju fizikalnu terapiju s bodybuildingom te radi u psihijatrijskoj bolnici na odjelu za poremećaje u hranjenju. Nakon početnih pet godina vegetarijanstva, iz etičkih je razloga 2014. postao vegan.

as a trainer, and currently both. She has been in the training business since 2010, and in 2018 she opened her own gym in Višnjevac. She has been an Olympic weightlifter since 2015, when she became a vegan. Since then, she was the national champion and holder of the record in all three disciplines, in the former 48 kg category and the present 45 kg category, respectively. She performed with the national team at two European and one World Championships.

Igor Drašković has been involved in ultra-trail running since 2013 and has participated in numerous domestic and international races over the last five years. He is especially attracted to large lengths and technically demanding terrains with many climbs that test endurance. Among his greatest successes he lists the double completion (2017, 2019) of one of the toughest trail races in the world, the *Tor des Geants*, with a length of 339 kilometres with 3000 metres of altitude difference. He has been vegan since 2009.

Mislav Skrepnik is a former bodybuilding competitor. It was this sport that prompted him to work with people in the fitness field. After being certified as a fitness trainer at the "Fitnes učilište" fitness school, he enrolled at the Faculty of Kinesiology with a kinesiotherapy major and a six-year school for physically-oriented psychotherapy. In addition to individual training, he holds group trainings that integrate physical therapy with bodybuilding and works at a psychiatric hospital at the eating disorders department. After an initial five years of vegetarianism, he became vegan in 2014 for ethical reasons.

ADRESAR SUDIONIKA

ADDRESSES OF THE PARTICIPANTS

Tatjana Bačun

Klinički bolnički centar Osijek
Šetalište kardinala Franje Šepera 3
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: tbačun@gmail.com

Dajana Bičanić

N. Tesle 63
HR–32271 Andrijaševci
Hrvatska
e-mail: daja.bican@gmail.com

Goran Bobić

Visoka škola Ivanić-Grad
Moslavačka ulica 11
HR–10310 Ivanić-Grad
Hrvatska
e-mail: goran.bobic@skole.hr

Edin Branković

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: brankovich.edin@gmail.com

Maja Brust Nemet

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: mbrust@foozos.hr

Berislav Čović

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: bcovic@ffzg.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: mala.filozofija@gmail.com

Dejan Donev

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij« vo
Skopje
Filozofski fakultet
Bul. »Goce Delčev« 9A
MK–1000 Skopje
Sjeverna Makedonija
e-mail: donevdejan@fzf.ukim.edu.mk

Jakov Erdeljac

Karlovačka cesta 5
HR–47280 Ozalj
Hrvatska
e-mail: crgjacob@gmail.com

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Tvrtko Galić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: tgalic@foozos.hr

Vjekoslav Galzina

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: vgalzina@foozos.hr

Dražen Gorjanski

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
Ulica kralja Zvonimira 1
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: gorjanski@os.t-com.hr

Josip Guć

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: jguc@ffst.hr

Marija Heffer

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Medicinski fakultet
Ulica Josipa Huttlera 4
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: mheffer@mefos.hr

Dubravka Holik

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo
Crkvena ulica 21
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: dholik@mefos.hr

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za integrativnu
bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ljanes@unizg.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Željko Kaluđerović

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: zeljko.kaludjerovic@ff.uns.ac.rs

Ivica Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: kelamivica@gmail.com

Zoran Kojčić

Srednja škola Dalj
Ulica braće Radić 7
HR–31226 Dalj
Hrvatska
e-mail: zorankojcic@gmail.com

Antonio Kovačević

Udruga »Mala filozofija«
Andrije Hebranga 10e
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: antonio.kovacevic@live.com

Nikolina Lešić

Martićeva 43
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: nikolina.lesic@gmail.com

Zoran Malečić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: zoranmalecic1975@gmail.com

Klara Marić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: kmaric@foozos.hr

Mile Marinčić

Visoka škola Ivanić-Grad
Moslavačka ulica 11
HR–10310 Ivanić Grad
Hrvatska
e-mail: marincic.mile@gmail.com

Miloš Marković

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: miloscj@gmail.com

Luka Maršić

Klinički bolnički centar
»Sestre milosrdnice«
Vinogradska cesta 29
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lukamarsic@net.hr

Irena Martinková

Charles University
Faculty of Physical Education and Sport
Josef Martího 31
CZ–162 52 Prague 6
Czech Republic
e-mail: martinkova@ftvs.cuni.cz

Nikola Mijatov

Institut za savremenu istoriju
Trg Nikole Pašića 11
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: nikolamijatov@gmail.com

Ivan Miškulin

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Medicinski fakultet
Ulica Josipa Huttlera 4
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: ivan.miskulin@mefos.hr

Maja Miškulin

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Medicinski fakultet
Ulica Josipa Huttlera 4
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: maja.miskulin@mefos.hr

Tomislav Nedić

Orahovička 47
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: nedict@gmail.com

Jim Parry

Charles University
Faculty of Physical Education and Sport
José Martího 31
CZ–162 52 Prague 6
Czech Republic
e-mail: s.j.parry@leeds.ac.uk

Ivan Perić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo
Crkvena ulica 21
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: iperic@fdmz.hr

Josip Periša

Cavtatska ulica 9
HR–10010 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hefest.shield@gmail.com

Ana Popović

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: apopovic@foozos.hr

Željko Popović

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: popovic@foozos.hr

Evangelos D. Protopapadakis

National and Kapodistrian University of
Athens
School of Philosophy
University Campus
GR–17503 Zografos, Athens
Greece
e-mail: eprotopa@ppp.uoa.gr

Darija Rupčić Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Dina Stefanović

Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka
Jove Ilića 165
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: dina.stefanovic.vp@gmail.com

Matija Mato Škerbić

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mskerbic@hrstud.hr

Josip Tišlar

Letinčičeva 66
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zoh1112@gmail.com

Zvonimir Tomac

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR-31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: ztomac@foozos.hr

Tihomir Vidranski

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR-31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: tvidranski@foozos.hr

Tatjana Trošt Bobić

Sveučilište u Zagrebu
Kineziološki fakultet
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ttrostbobic@gmail.com

IZDAVAČ / PUBLISHER

Hrvatsko bioetičko društvo / Croatian Bioethics Society

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Hrvoje Jurić

UREDNIK / EDITOR

Hrvoje Jurić

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Hrvoje Jurić, Damir Sekulić

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN

Denis Kos

DIZAJN LOGOTIPA / LOGO DESIGN

Stevan Radić

PRIJELOM TEKSTA / LAYOUT

Stjepan Ocvirk, Zagreb

TISAK / PRINT

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME

200

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001045796.

ISBN 978-953-55962-8-8

